

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1919.

Andra kammaren.

Nr 19.

Onsdagen den 26 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr talmannen gav på begäran ordet till

*Seur á
interpellation.*

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Petersson, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Magnusson i Skövde till mig framställt följande spörsmål:

1) Är herr statsrådet villig att snarast möjligt och helst omedelbart föranstalta om ett fullständigt upphävande av osttillverkningsförbudet eller åtminstone föreskriva sådana lättnader i förbudet, att här påpekade svårigheter och orättvisor vid dess tillämpning undanröjas?

2) Är herr statsrådet villig att med hänsyn till osthandelns nuvarande otillfredsställande läge och omöjligheter för mejerierna att kunna tillfredsställande lagra osten snarast föranstalta om osthandelns fullständiga frigivande?

De svårigheter och orättvisor, som sålunda enligt interpellantens mening skulle hava framkallats av de vidtagna åtgärderna med avseende å osttillverkningens och osthandelns reglering, hava av honom i motiveringen närmare angivits.

Då han därvid närmast riktat sig mot det anordnade licensieringsystemet ifråga om osttillverkningen, torde det vara nödvändigt att till en början ingå på dettas tillämpning och verkningar.

Interpellanten har själv erinrat om den av honom den 12 maj 1917 till dåvarande departementschefen riktade förfrågan, huruvida denne vore villig föranstalta om upphävande av det då nyss genomförda ystningsförbudet eller, om så ej ansåges kunna ske, åtminstone tillse, att tillverkningslicenserna icke gjordes så snäva, att osttillverkningen försvårades eller omöjliggjordes.

I sitt den 11 juni 1917 avgivna svar redogjorde bemälda departementschef ingående för mjölkfrågans utveckling och läge samt för de enligt hans mening tvingande skäl, som föranlett ystningsförbudets genomförande. Departementschefen förklarade emellertid också, att han i likhet med statens livsmedelskommission och interpellan-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ten vore fullt övertygad därom, att detta förbud måste tillämpas på ett sådant sätt, att icke allvarligare skada tillfogades den produktion, som därav berördes.

Av detta yttrande framgår, att man redan då hade klart för sig, att vissa svårigheter i de särskilda fallen kunde uppstå, vilka borde föranleda lindringar i ystningsförbudets tillämpning. För sådant ändamål hade också anordnats ett licensieringssystem, vars handhavande uppdrogs åt dåvarande smörbyrån inom livsmedelskommissionen. numera folkhushållningskommissionens mejeriavdelning, som väsentligen för detta ändamål sammansattes av mejeriteknici, praktiska jordbrukare och representanter för kännedom om de mindre bemedlades levnadsförhållanden. De grunder, som vid licensieringen tillämpades, angåvos av departementschefen sålunda:

»Vid beviljandet av tillstånd att tillverka ost har man i största möjliga utsträckning tagit hänsyn till sådana mejerier, vilka sedan gammalt tillverkat företrädesvis helfet ost. Endast i sällsynta undantagsfall har man, då dylikt mejeri är så beläget, att mjölk därifrån lämpligen kan disponeras för direkt konsumtion å närliggande orter, varest mjölkbrist råder, föreskrivit begränsning i ystningen till förmån för mjölkkonsumtionen. Därjämte har nödig hänsyn även tagits till de mejerier, vilka tillverka välkända märken av helfet ost, samt till mejeriskolor och dylikt, där ostberedningen i viss utsträckning är nödvändig för undervisningens upprätthållande.

De mejerier, som ligga utan lämplig kommunikation med orter, där mjölkbrist förekommer, hava erhållit tillverkningslicens för full produktion. Sådana mejerier åter vilka äro belägna intill större konsumtionsorter, hava erhållit licens allenast för viss mindre kvantitet, motsvarande i regel omkring $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{2}$ av normalproduktionen. För erhållande av sådan tillverkningsrätt har mejeriet likväl ålagts att leverera vissa i tillståndsbeviset närmare angivna kvantiteter söt mjölk att ställas till förfogande för viss livsmedelsnämnd inom orten.

Vad slutligen angår ansökningar om tillverkningslicens från sådana mejerier, vilka först under senare åren börjat tillverkning av ost och därjämte äro belägna i närheten av större samhällen, så hava de behandlats enligt följande grunder:

Därest mjölkbristen i det angränsande samhället befunnits vara betydande, har begärt tillstånd till ostproduktionen icke givits. I andra fall åter har mejeriet erhållit tillstånd att använda en viss mindre kvantitet mjölk för tillverkning av ost, under det att den övervägande mjölmängden ställts till kommissionens förfogande. Ehuru man varit tveksam, huruvida ens ett sådant medgivande borde göras åt de mejerier, som först nyligen upptagit ostberedningen, har man likväl ansett sig böra förfara på sätt nu angivits, enär man icke trott sig kunna i annan ordning tillförbinda mejeriet skyldighet att leverera mjölk till viss ort.

Samtliga tillstånd att producera ost hava av kommissionen för-
enats med föreskrifter om vissa pris å den producerade varan.»

Dessa av dåvarande departementschefen angivna grunder tillämpades under den första licensperioden, omfattande tre månader eller

tiden $21/8$ — $21/8$ 1917. Den till ystning medgivna kvantiteten mjölk var då bestämd till ett visst medeltal per dag för hela perioden.

Med andra perioden eller tiden $21/8$ 1917— $21/8$ 1918 inträdde den förändringen, att medeltalssiffran skulle beräknas för kalendermånad. Denna jämkning tillkom i syfte att vid varje tidpunkt bättre överblicka produktionens omfattning och i samband därmed mera rationellt reglera kompensationskvantiteterna, d. v. s. de kvantiteter söt mjölk, som ett mejeri hade att ställa till den direkta konsumtionens förfogande. Med ledning av den närmare kännedom, som härigenom vanns rörande mjölkstillgången, blev det också möjligt att efter hand utöka åtskilliga mejeriers skyldighet att leverera kompensationsmjölk.

Vid ingången av den nu löpande perioden, tiden från den $21/8$ 1918, trädde en mera avsevärd förändring i tillämpning. I tillståndsbevisen inrycktes nämligen då den bestämmelsen, att den tillverkade osten skulle, i den mån folkhushållningskommissionen det påfordrade, ställas till kommissionens förfogande. Denna bestämmelse bringades i tillämpning genom ett folkhushållningskommissionens cirkulär den 26 september 1918, samtidigt med att kommissionen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om utfärdande av en förordning med närmare bestämmelser om sättet för uttagande av sålunda beslagtagna ost. I denna sin framställning erinrade kommissionen om, att enligt gällande bestämmelser innehavare av smör, för vilka varan icke vore oundgängligen erforderlig, vore skyldig avstå densamma till kommissionen för att tillföras den allmänna regleringen. På grund av bristande motsvarande bestämmelser beträffande ost hade emellertid osthandeln råkat i sådant läge, att ost till gällande maximipris näppeligen stode att uppdriwa, medan avsevärda kvantiteter syntes tillhandahållas till pris som väsentligen överstege maximiprisen. Visserligen hade kommissionen i de licenser, som utfärdats till vissa mejerier för tillstånd att ysta, stadgat skyldighet för mejerierna att, därest så påfordrades, ställa den tillverkade osten till kommissionens förfogande, men detta stadgande syntes icke enbart trygga möjligheten att på ett tillfredsställande sätt ordna osthandeln.

För att motverka den illojala handeln med ost och för att söka åstadkomma en rättvisare fördelning av varan ansåg kommissionen önskvärt erhålla bestämmelser, som garanterade kommissionen kontroll över tillverkad ost och som jämväl skänkte möjlighet att därest vederbörande mejerier vägrade ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som kunde komma att meddelas av kommissionen, omhändertaga varan för det allmännas räkning.

Då som bekant förhållandena på ostmarknaden hade utvecklats sig på sätt kommissionen angivit och bristen på även övriga fettämnen gjorde sig alltmera kännbar, fann regeringen sig föranlåten att bifalla den gjorda framställningen och den 18 oktober 1918 utfärda förordning i ämnet.

Såsom förut anförts hade med tillverknings- och försäljnings-tillstånd redan från början förknippats föreskrifter om vissa pris å den tillverkade osten. Dessa föreskrifter inneburo, att producent och återförsäljare icke ägde rätt att vid handel med varan över-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

skrida vissa i tillståndsbeviset angivna pris. Då emellertid detta sätt att reglera ostpriset icke visade s.g effektivt, övergick man till att i författningsväg åsätta maximipris å varan, första gången genom förordning den ²³/₁₁ 1917, vilken sedermera undergatt successiva förändringar med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen och andra på saken inverkan omständigheter.

Såsom interpellanten anfört hava alltså efter hand åtgärder vidtagits, som varit ägnade att skärpa och utvidga ostregleringen. Att dessa åtgärder i vissa fall kommit att medföra svårigheter för mjölkproducenterna och mejerierna, har icke kunnat undvikas. Det är därför mycket förklarligt, att bekymmer uppstått och klagomål framförts från dessa håll.

Å andra sidan hava, såsom torde vara allmänt bekant, icke saknats röster i motsatt riktning, nämligen från håll, där man ansett, att statsåtgärderna icke varit tillräckligt långt gående samt att myndigheterna vid licensgivningen tagit allt för stor hänsyn till producent- och mejeritressena. Dylika uttalanden hava framförts icke minst från ortsmyndigheter inom det län, som interpellanten representerar. Sålunda fäste livsmedelsnämnderna inom Skaraborgs läns städer i ett å möte i Falköping gjort uttalande Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på att osttillverkningsförbudet genom folkhushållningskommissionens mejeriavdelnings licenspolitik så gott som helt strukits från listan på de regleringsåtgärder, som avsetts tillförsäkra, så långt möjligt, de nödvändiga livsmedeln samt att denna licenspolitik vore förfelad och för åtminstone deras samhällen ödesdiger. Nämnderna hemställde därför, att en inskränkande reglering i fråga om osttillverkningen snarast måtte vidtagas, helst en tids fullständigt förbud för tillverkningen av sötmjölksost för att därigenom säkerställa städernas behov av mjölk och delvis även av smör.

I den skrivelse, som länets hushållningssällskap med anledning härav ingav, förklarade sällskapet, att mjölkbrist tyvärr visserligen vore rådande i städer och större samhällen, men att det begärda förbudet icke i någon avsevärd grad skulle kunna avhjälpa densamma, men däremot medföra minskad mjölkproduktion i de delar av ifrågavarande län, där mjölken ej på annat sätt kunde för folknäringen tillgodoses än genom dess beredning till ost. I huvudsaklig anslutning till dessa synpunkter hemställde folkhushållningskommissionen, att livsmedelsnämndernas ifrågavarande framställning icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd, vilket också blev Kungl. Maj:ts beslut.

Den ovanberörda utökningen av kompensationskyldigheten åsyftade, såsom nämnts, att ställa mera mjölk till förfogande för den direkta konsumtionen. Verkställd utredning av folkhushållningskommissionen utvisar, att kvantiteterna kompensationsmjölk utökats från första perioden till den tredje

för Skaraborgs län . . . . från 17,700 l. till 43,475 liter

» övriga län . . . . » 27,500 » » 37,925 »

samt sålunda för hela riket » 45,200 » » 81,400 » allt per dag.

Härav torde med all tydlighet framgå, att skärpningen av yst-

ningsförbudet medfört åsyftad verkan. Det torde också stå klart, att den vidtagna åtgärden var oundviklig i det överhängande nödläge, vari en stor del av landets befolkning då befann sig.

Svar å
interpellation
(Forts.)

Interpellanten anför bl. a., att det icke varit sällsynt, att mejerier, som ålagts skyldighet att lämna kompensationsmjölk, tillfölje av uraktlåtenhet från mottagares sida att tillhandahålla nödiga transportkärl varit hänvisade att låta mjölken förfaras i stället för att tillvarataga densamma i folknäringens intresse, för så vitt de ville undgå åtal.

Kommissionen har med anledning härav erinrat, att kommissionen i förekommande fall och senast genom cirkulär den 12 juni 1918 medgivit mejerierna rätt att utan särskilt tillstånd för osttillverkning använda den kompensationsmjölk, som av en eller annan anledning icke kunnat av vederbörande livsmedelsnämnd mottagas.

I fråga om de olägenheter, som skulle hava föranletts av förbudet att sälja osten till annan än av folkhushållningskommissionen godkänd köpare har interpellanten anført, *dels* att det åsatta maximipriset icke täcker tillverkningskostnaderna med nu rådande mjölkpris, *dels* att mejerierna nödgats utan ersättning lagra osten under lång tid, vilket — i brist på lämpliga lokaler — föranlett risk för förstöring av betydande ostpartier, *dels* slutligen att mejerierna förhindrats att genom snabb omsättning av osten få medel att betala mjölken allt eftersom den levererats.

Vad nu först angår prisfrågan har denna varit föremål för ingående utredning av folkhushållningskommissionens prissättningskommitté. Med ledning av dess betänkande och på hemställan av folkhushållningskommissionen fastställde Kungl. Maj:t i november 1918 ändrade maximipris å mjölk och ost, så avvägda att mjölkens användning till ostberedning skulle bliva mindre lönande än dess försäljande till direkt förbrukning. Denna princip, som tillfyllest motiverats av den svåra bristen på konsumtionsmjölk, läser icke kunna uppgivas, så länge regleringen av mejerivaror äger bestånd. Förnekas kan ju icke, att olägenheter härigenom tillskyndas en del mejerier, särskilt dem, som på grund av sin belägenhet och utrustning äro uteslutande hänvisade att tillverka ost — detta gäller företrädesvis en del norrlandsmejerier. Å andra sidan bör icke förbises, att dessa mejerier under normala förhållanden i många fall haft att räkna med lägre mjölkpriser än de mera välbälgna mjölk-distribuerande mejerierna.

Att vissa ostpartier lönt fara att förstöras läser icke, såsom interpellanten velat göra gällande, vara beroende på den föreskrivna lagringstiden, som efter ingående undersökningar av fackmän fastställdes till 2 månader för helfet, 1 1/2 månad för halv- och kvartsfet samt 1 månad för skummjölksost. Dessa lagringstider kunna ingalunda, såsom interpellanten velat göra gällande, anses oskäligt långa.

Att osten i något fall kommit att kvarligga utöver den bestämda tiden, läser — om man undantager det dröjsmål, som föranleddes av konflikt mellan Stockholms livsmedelsnämnd och vissa mejerier — icke hava berott på vederbörande myndigheter, enär dessa på

Svar å
interpellation.
(Forts.)

grund av den stora ostbristen varit synnerligen angelägna att så snart som möjligt utbeordra ostpartierna.

Emellertid ligger det i sakens natur, att, när den centrala fördelningen av osten första gången skedde, ett visst dröjsmål måste uppkomma, detta väsentligen beroende på försenade eller ofullständiga deklarationer från ett antal mejerier.

Att mejerier skulle på grund av brist på lokalutrymme vara förhindrade att på ett tillfredsställande sätt lagra sin tillverkning, lär väl icke behöva befaras. Så korta som lagringstiderna bestämts och med den begränsning, som genomförts i fråga om ystningskvantiteterna, kunna lagren icke gärna någonstädes bliva så stora, att icke erforderliga och lämpliga utrymmen kunna disponeras — naturligtvis under föutsättning, att mejerierna äro anordnade som ostmejerier.

Det lär vara ostridigt, att, såsom interpellanten påpekat, åtal för överträdelse av gällande förordning angående ystningsförbud i avsevärd omfattning förekommit inom Skaraborgs län. Redan under sistlidne höst lät folkhushållningskommissionen på förekommen anledning verkställa utredning för utrönande, huruvida dessa åtal kunde anses ha varit befogade. Resultatet av denna utredning blev, att någon anmärkning i detta hänseende med fog icke kunde framställas. Såvitt kommissionen hade sig bekant, hade icke heller eljest något obehörigt tjänstenit förekommit vid beivrande av förseelser mot ifrågavarande förordning. Nämnda utredning gav för övrigt vid handen, att i åtskilliga av de fall, där åtal för överskridande av meddelad ystningslicens anhängiggjorts, den tillåtna mjölmängden överskridits i synnerligen stor utsträckning, samt att åtal ej ägt rum i något fall, där ej överskridandet uppgått till minst femton procent. Genom kungörelse den 31 december 1918 har Kungl. Maj:it förordnat om sådant tillägg till 3 § i förordningen angående ystningsförbud, att vid fall av synnerligen förmildrande omständigheter straff för förseelse emot förordningen må nedsättas till böter av tio kronor.

Som svar å interpellantens första fråga vill jag meddela, att, så snart tillförseln av det oundgängliga behovet av mjölk för direkt konsumtion i städerna och de tät bebyggda samhällena kan anses någorlunda tryggt utan de nuvarande regleringsbestämmelsernas bibehållande, jag har för avsikt att hemställa om ystningsförbudets upphävande. Om tidpunkten, d. v. s. veckan eller dagen härför, kan jag ännu icke med bestämdhet yttra mig. Enligt min mening kan den nämnda mjölktilförseln anses relativt säkerställd så snart vi få säker utsikt till en jämn tilldelning av kraftfoder, och detta är i sin ordning beroende av den väntade importen av oljekakor.

På den andra frågan vill jag svara, att jag icke anser tillräckliga skäl föreligga för ett frigivande av handeln med ost, så länge icke även ystningen kan frigivas, och det så mycket mer, som man kan hava skäl att hoppas, att den tiden, när även ystningen kan frigivas, ligger mycket, mycket nära.

Härpå yttrade:

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr Magnusson i Skövde: Jag skall be att få framföra ett tack till herr statsrådet för det lämnade svaret, på samma gång som jag måste beklaga, att han icke kunde ställa i utsikt ett mycket snart frigivande av osttillverkningen — eller får jag verkligen — såsom jag hör herr statsrådet nu ytterligare pointerar — tolka herr statsrådets uttalande så, att detta frigivande kommer att mycket snart äga rum, så skall jag vara den förste att betyga min stora tacksamhet för det svar, som avgivits.

Såsom det torde vara en och annan bekant och såsom jag påvisade i den av mig i maj månad 1917 framställda interpellationen förhåller det sig så, att osttillverkningen är lokalt mycket begränsad inom landet. Det är i synnerhet Skaraborgs län och i viss mån Västerbottens och Jämtlands län, som bedriva en mera avsevärd osttillverkning, och jag ber att få erinra om, att enligt den senaste mejeristatistiken från normala tider tillverkades mer än hälften av all hellet ost inom landet enbart i Skaraborgs län. Därav följer, att en krisförordning som den här påtalade måste drabba synnerligen ojämnt och särskilt hårt drabba de landsdelar, där en mera utbredd osttillverkning äger rum och där mejeriskötseln sedan mycket lång tid tillbaka har inriktats speciellt på osttillverkning. Jag kan i förbigående nämna, att beräffande Skaraborgs län osttillverkningen sträcker sig mycket långt tillbaka i tiden, innan vi ännu hade någon egentligt ordnad mejeridrift. Det är givet, att detta osttillverkningsförbud måste kännas mycket mera tryckande och betungande för dessa landsdelar, och man måste givetvis reagera så mycket starkare emot det, därför att det icke träffar lika över hela landet utan enskilda samhällsgrupper och vissa orter drabbas hårdare därav. Det är ganska förklarligt, att man skulle finna sig lättare i förbudet, om det drabbade lika över hela landet, än när det som här berör enskilda orter och enskilda näringsgrupper mer än andra. Det är också givet, att det med hänsyn till mjölkhushållningens framtid är av vikt, att förbudet icke får fortfara så länge, att det kommer att förrycka den ställning, som mejerihanteringen har i ifrågavarande landsdelar. Där har man sedan länge specialiserat sig på osttillverkningen och kommit långt i detta avseende, och det är då lätt att förstå, att det är av vikt, att denna gren av mejerirörelsen icke blir spolierad, så att vi sedan, när vi komma in i normala tider, få svårt att arbeta upp den igen. Det föreligger verkligen fara för att, om detta förbud länge får fortfara en hel mängd mejerier nödgas sluta med sin tillverkning och att det uppstår stora svårigheter och vanskligheter för dem att börja igen.

Jag fäste mig särskilt vid ett uttalande, som herr statsrådet här gjorde, nämligen att det har gjorts en utredning av mejeriavdelningen inom folkhushållningskommissionen angående det påpekade förhållandet, att osttillverkningsförbudet medfört en hel mängd obefogade åtal, och mejeriavdelningen hade, såvitt jag fattade rätt, kommit till den slutsatsen, att det fanns icke något fog för det påståendet, att tillverkningsförbudet medfört obefogade åtal. Jag ber emellertid att

Svar å
interpellation.
Forts.)

få erinra om, att i detta fall är det icke blott en mycket allmän och grundad mening bland den allmänhet, som beröres av förbudet, utan jag tror även, att var och en som opartiskt tar del av hithörande handlingar — varvid jag emellertid icke kan tillerkänna mejeriavdelningen att ha varit opartisk — måste erkänna, att osttillverkningsförbudet medfört många och obefogade åtal. Jag ber att få erinra om hur fallet t. ex. var med en mejerist, som befann sig i den belägenheten att han fått mera mjölk än vad han hade rätt till enligt licensen att ysta. Det är nämligen som bekant icke möjligt att få mjölkstillförseln alldeles konstant och hade mejeristen därför ingen annan utväg för mjölkens tillvaratagande än att ysta mer, än licensen medgav. Inspektören anmärkte härpå och inför mejeristens fråga, vad han skulle gjort med mjölken, då han fått in mer, än licensen avsåg, svarade inspektören helt cyniskt: ni kunde ju ha slagit ut den; därpå är det inga böter. Nu gjorde han icke detta, och därför åtalades han på grunder, som jag i min interpellation gjort anmärkning mot.

Jag ber att få upptaga tiden med att här ur ett rättegångsprotokoll citera ett typiskt fall, där det väl är svårt att påstå, att det icke varit obefogat åtal: »Mejeristen S. i W. erhöll licens (för vilken han fick erlägga en avgift av kr. 10:50) att för tiden 25 maj till den 21 augusti 1917 för ystning 'använde i medeltal per dag 100 liter oskummad mjölk' och den 16 augusti 1917 beviljades (mot erläggande av ytterligare 10:50) att intill 25 juni 1918 'i medeltal per dag under kalenderåret använda 90 liter oskummad mjölk'. Den 15 maj 1918 inställde sig inspektören, varvid han fann av mejerijournalen, att till mejeriet inkommit under tiden 25 maj intill 21 augusti 1,591 liter mera mjölk, än vad S. haft rätt att ysta. För tiden 21—31 augusti hade inkommit till mejeriet 1,627 liter. under september 4,222 och under oktober 3,404 liter. Under nämnda månader hade S. erhållit rätt att ysta blott respektive 990 liter, 2,700 liter och 2,790 liter. På grund härav anmäldes han nu hos allmänna åklagaren för åtal. Inför häradsrätten påvisade den tilltalade, att han av den till mejeriet inkomna mjölken dels direkt försålt en del och dels använt en annan del för sitt eget hushåll, så att han endast under september månad, då till följd av den till stor lycka för hela orten varande väderleken, betet förbättrats och mjölkstillgången ökats, han för nämnda månad använt 424 liter mera än han haft rätt till. Han hade dock levat i den tron, att han icke brutit mot bestämmelsen, då han icke överskridit medeltalet per dag i perioden och antagit att villkoren i den andra licensen vore lika med den i den första, vari han erhöll rätt att ysta en bestämd kvantitet i medeltal per dag för hela den tid licensen avsåg, men som i den andra licensen hade ändrats att gälla i medeltal per dag under kalendermånad. Härför skulle han nu dömas att ersätta dessa 424 liter med böter som utgå med 4 gånger mjölkens värde, alltså flera hundra kronor. Det hade för honom varit en jämförelsevis obetydlig förlust, om han till ingen nytta låtit dessa 424 liter borttrinna, då ingen annan användning än ystning förefanns. I stället lämnar han nära 40 kg. ost, och därför uppmuntras han — med böter.» Detta är ett fall bland många, som väl

ändå visar, att då man från mejeriavdelningens sida säger, att det icke finns fog för påståendet, att osttillverkningsförbudet föranlett obefogade åtal, man är betänkligt på sidan om det verkliga förhållandet.

Svar på
interpellation.
(Forts.)

Emellertid erkänner jag mycket villigt, som herr statsrådet påpekade, att en av de väsentligen drivande och bärande orsakerna till detta förbud har varit, att man ville åstadkomma tillförsel av mjölk till städer och till industriställen, och jag har tidigare medgivit, att det kan finnas fog för att beakta en sådan sak. Men då det framkommit klagomål från konsumenthållet, att man fick för litet mjölk och då av statsrådet åberopats att det varit sådana klagomål även från livsmedelsnämnderna i det län, som jag har äran att representera, så vill jag säga, att jag tror, att svårigheterna varit betydligt mindre där än på många andra håll och att det visserligen varit vissa svårigheter att få mjölk, men att de icke varit oöverkomliga. Jag kan påvisa fall, såsom jag gjort i min interpellation, att man krävt av en mejerist, som enligt licensvillkoren skulle leverera en viss mjölmängd till en livsmedelsnämnd i nämnda län, att han skulle åtaga sig besväret att köpa och hämta denna mjölk hos producenterna och leverera den hos livsmedelsnämnden med en vinstmarginal av blott ett öre mer, än han haft att betala till producenten. Under sådana förhållanden kan man icke begära, att det skall bli någon leverans utav, utan följden blir att mejeristen nedlägger hela rörelsen och producenterna ofta få fördela och använda mjölken själva. Att det då måste uppstå en viss brist, som man icke bör skylla på andra förhållanden utan på livsmedelsnämnden själv, det tror jag, var och en kan förstå.

Nu är det givetvis ett något svävande uttryck, då man talar om att osttillverkningsförbudet skall upphävas, så snart det finnes möjlighet eller utsikt att någorlunda tillräcklig mjölmängd kan föras till städer och liknande samhällen. Det är givet, att med den nedgång, som ägt rum i fråga om mjölkdjuren, man icke kan påräkna så alldeles snart att komma tillbaka i normala förhållanden. Jag skall icke upptaga tiden med att närmare ingå på den frågan, men man får väl ändå hoppas, att man icke må bedöma den saken alltför snävt och därvidlag tänka sig att komma tillbaka till fullt normala tider, utan man får väl se förhållandena sådana de äro, så att när *någon förbättring inträder i mjölkstillgången* man då också anser tiden inne att utan vidare skrida till ett upphävande av osttillverkningsförbudet.

Beträffande försäljningsförbudet vill jag dock påpeka en sak. Det är väl ändå så, att vi stå inför vissa lättnader ifråga om livsmedelstillförseln. Jag har fått den uppfattningen, att, sedan försäljningsförbudet trätt i kraft, ostförsäljningen icke pågått i samma tempo som förut utan att osten fått lagras längre tid och att sålunda förråden av ost nu äro större än när försäljningsförbudet inträdde. Det synes mig då icke vara klokt eller riktigt att ytterligare lagra ost intill en tidpunkt, då livsmedelstillgången blir större, utan det är riktigare att släppa ut detta livsmedel under en tid, då tillgången på övriga livsmedel är tämligen knapp.

Beträffande vidare det påståendet, att lagringsförhållandena skulle väsentligen bero på mejerierna själva och att de skulle hava till-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

räckliga lagringslokaler, så vill jag icke säga, att så nog icke alltid är förhållandet. Det är ofantligt många mejerier, som ha mycket små lokaler, och de ha endast lagrat osten mycket kort tid och sålt den i färskt tillstånd till grossister, som skött lagringen, vilket nu är omöjliggjort. Jag tror således, att även om det i viss mån varit fackmännens benägenhet att i eget inträse överdriva saken, som föranlett klagomålen, så är dock dessa klagomål vis å vis lagringen icke obefogade.

Jag vill vidare påpeka en annan omständighet, nämligen att man icke må ställa det så, att man låter mejerierna hopa lager under avsevärd tid och sedan utan vidare släpper lös dem, varigenom det kan uppstå svårigheter för mejeristerna att få avsättning för sina varor till rimliga produktionskostnaderna täckande priser.

Emellertid ber jag slutligen att få taga fasta på herr statsrådets löfte, att det icke skall dröja en dag längre, än absolut nödvändigt är, med förbudets upphävande, att detta enligt hans upprepande här må ske mycket snart.

Herr Tengdahl: Jag förstår mig icke på osttillverkningsförbudet, liksom jag också många gånger förgäves försökt att förstå herr Magnusson i Skövde. Jag kan alltså icke beträffande osttillverkningsförbudet vittna och giva till känna vad jag vet i denna sak hänt och sant vara. Däremot skall jag be att få vittna, att jag, och förmodligen många av kamraterna i kammaren, har en stigande känsla av att vi genom de många interpellationerna i denna kammar äro på väg att draga ned själva interpellationsinstitutet. Förr i världen var en interpellation ett evenemang, en händelse, som man i bästa fall talade om ännu många år efteråt. Nu synes det, som om ofta nog interpellationer framställdes om saker, som vederbörande kunnat lika bra få reda på genom besök hos vederbörande statsråd på dennes ämbetsrum.

Jag har naturligtvis icke något yrkande, om det icke i så fall skulle vara en vädjan till alla dem, som plågas av någon samvetsnöd, som kan tänkas resultera i en interpellation, om de icke i första hand åtminstone ville reflektera på det av mig rekommenderade enkellare medlet att få önskade upplysningar.

Herr Magnusson i Skövde: Jag väntar icke att som föregående talare få några bravorop i anledning av vad jag nu tänker säga, men jag vill endast med avseende på vad herr Tengdahl sade erinra om, att saker och ting ändra sig så ofantligt här i världen. Den synpunkt han här gjort gällande var ungefär vad som för åtskilliga år sedan anfördes från konservativt håll. Nu har förhållandena vänt sig, det må räknas den ena eller andra till last om man talar därefter. Om herr Tengdahl vill göra gällande, att jag med min interpellation skulle ha missbrukat interpellationsförfarandet, må det stå för hans räkning, och jag vill icke förmena herrarna att i detta avseende ha vad mening de vilja. Men den sak, som jag här vidrört, är dock -- det tror jag var och en, som känner förhållandena,

måste medgiva — av så pass allvarlig och ingripande natur för stora landsdelar, att det sannerligen icke kan anses vara en okynnesinterpellation, om man velat föra denna fråga på tal. Herr Tengdahl känner ovillkorligen förhållandena tillräckligt för att veta, att det är dock en liten skillnad — jag skall icke här analysera, var skillnaden ligger — om man går till vederbörande statsråd och får svar under hand av honom eller väljer interpellationsvägen. Om en fråga drages fram genom interpellation, kan den icke avfärdas på samma lättvindiga sätt som eljest. Svaret måste läggas fram inför hela ofentligheten och sålunda avvägas på ett helt annat sätt; det måste motiveras på ett sätt, som näppeligen är fallet, om frågan framställs under hand. Jag vill gärna giva herr Tengdahl rätt i mångt och mycket, men jag vill bestämt säga, att jag tycker, att han kunde ha valt ett annat tillfälle att framkomma med denna anmärkning. ty bra mycket okynnigare interpellationer än den jag här tillåtit mig framställa ha säkerligen framkommit, icke minst från håll, som ligger herr Tengdahl närmare.

§ 2.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 117, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § och 18 § 11, 43, 55 och 56 punkterna i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909; och

nr 118, med förslag till lag om fri rättegång m. m.

Dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionen, nr 111, angående försäljning av den kronan tillhöriga holmen Malepert invid Marstrand;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 114, med förslag till lag om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet samt till lag om ändring i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse; och

nr 115, med förslag till lag med vissa bestämmelser om rätt att förfoga över annan tillhöriga fondpapper; samt

till statsutskottet propositionen, nr 110, angående anslag till understödjande av biblioteksverksamheten för underbefäl och manskap vid marinen.

§ 4

Vidare föredrogos, var efter annan de på kammarens bord ligande motionerna; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 332, av herr *Karlsson* i Vätö; och

nr 333, av herrar *Brännström* och *Nilsson* i Antnäs; samt

till bankoutskottet motionen nr 334, av herr *Lübeck*.

§ 5.

Ang. den
självägande
bonde-
befolkningens
bevarande vid
jordbruket.

Till avgörande förelåg först andra lagutskottets utlåtande nr 7. i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl Maj:t angående effektiva åtgärder för den självägande bondebefolkningens bevarande vid jordbruket.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 71, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Olsson* i Kullenbergstorp *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en allsidig utredning måtte verkställas rörande effektiva åtgärder för den självägande bondebefolkningens bevarande vid jordbruket, innefattande bland annat frågan om en revision av den s. k. norrländska förbudslagen av 1906, ävensom frågan om lämpligheten av en lagstiftning om arvskifte av besuttna bondehemman, vilken främjade hemmanens bevarande i släkternas ägo och minskade faran av skuldsättning och spekulation, och att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Det föreliggande utskottsutlåtandet avhandlar en del av en motion, som jordbrukarnes representanter här i kammaren tillåtit sig väcka, omfattande spørsmålet om jordbrukets ställning i vårt land, kan man gärna säga. Denna motion eller, som det nu blev, dessa motioner ha en gemensam motivering och utgöra ett sammanhängande helt. Till följd av de formella bestämmelser, som gälla, måste en uppdelning äga rum på sex olika motioner. De här tre delarna ha nu av andra lagutskottet behandlats och föreligga här till avgörande, och jag skall be att med herr talmannens tillåtelse få se dessa tre delar i ett sammanhang, då de i grund och botten äro ett sammanhängande helt.

Den fråga, som det här gäller, är i första rummet för jordbrukets utöfning i vårt land av en sådan genomgripande betydelse som knappast någon annan fråga, och medelbart inverkar den nog på alla samhällets medlemmar. Det har också av utskottet erkänts, att frågan är av synnerligen stor betydelse.

Utskottet har nu, när det gått till behandling av ärendet, utta-

lat, att den fråga, som det gäller i det första betänkandet, redan är föremål för jordkommissionens verksamhet och dess utredning. Utskottet har också angivit tidpunkten, då denna kommission tillsattes, nämligen den 10 januari. Det är alldeles rätt; den tidpunkten var det. Men som jag själv har äran att vara ledamot av kommissionen ifråga, kan jag intyga, att de officiella meddelandena om både utseendet av dessa medlemmar och de uppgifter, kommissionen skulle hava, kommo mig tillhanda först en dag i den sista veckan av januari, följaktligen långt efter det den ordinarie motionstiden var slut. Det var också alldeles omöjligt att på förhand kunna avgöra, hur omfattande kommissionens uppgift skulle vara enligt diktamen till statsrådsprotokollet. Här föreligger också en parallell med en annan motion. Det var nämligen så, att herr Jönsson i Slätåker och jag väckte en motion rörande en allsidig utredning om kyrkojordarnas avlösning. Den väcktes sista dagen inom den tillåtna motionstiden. Vi hade då icke klart för oss, huruvida jordkommissionens uppgift omfattade även dylika jordar, men nu, sedan man fått det officiella meddelandet, att så icke är förhållandet, är det naturligt, att man för att så att säga trygga sig väckte motionen ifråga, så att det åtminstone skulle givas tillfälle för riksdagen att en liten smula uttala sig i ämnet, för den händelse de saker, som motionen innehåller, icke skulle bli föremål för jordkommissionens övervägande och förslag. Det är naturligtvis med stor tillfredsställelse jag har sett, att så blir förhållandet med de två första av dessa frågor, nämligen de, som behandlas i andra lagutskottets utlåtanden nr 7 och 8. Men jag har också på samma gång velat här klargöra, att det icke var möjligt för motionärerna att kunna avgöra detta redan den 10 januari, såsom man möjligen indirekt skulle kunna utläsa ur utskottets utlåtande.

Beträffande dessa två första delar har utskottet på ett mycket tillmötesgående sätt uttalat sig i själva saken, så långt som utskottet gjort några uttalanden. Det är icke synnerligen mycket. Jag vet också alltför väl, att det brukar vara den vanliga metoden att, när en fråga blivit föremål för utredning, går man icke så djupt in på den. Det kan vara en fördel, men det kan också ha sina nackdelar. Men då utskottet synes avböja någon saklig diskussion på detta stadium av de avhandlade frågornas utredning, har jag naturligtvis såsom motionär icke anledning att riva upp en sådan, det får jag säga, helst då jag kan ha tillfälle att diskutera om detta så mycket jag vill inom jordkommissionen.

Går jag så över till den fråga, som det gäller i det tredje utlåtandet eller det, som bär nr 9 — det gäller trustbildningarna inom livsmedelsbranschen och faran för dem — så har utskottets svar där blivit en liten smula annorlunda. Utskottet har visserligen ställt sig lika välvilligt till själva saken och till den åskädning, som motionärerna framfört, men det har åtminstone icke i detta fall kunnat hänvisa till jordkommissionen, då den icke har med detta att göra. Utskottet har nu erinrat om den s. k. trustkommittén av år 1911. Ja, denna trustkommitté kände också motionärerna till, men i likhet

Ang. den
självägand.
bonde-
befolkningens
bevarande vid
jordbruket
(Forts.)

Ang. den
självägande
bonde-
befolkningens
bevarande vid
jordbruket.
(Forts.)

med utskottet voro icke motionärerna riktigt på det klara med, om denna kommitté var död eller om den blott var förpuppade i så måtto. att om den politiska solen sken upp igen, den kunde väckas till liv. Det senare tycks utskottet egentligen icke tro på. jag kan åtminstone icke läsa utskottets utlåtande på annat sätt. Utskottet har dock sökt på ett annat sätt klara upp frågan genom att erinra om de sakkunniga, som nu i februari tillsatts för utredning rörande — jag skulle nästan vilja kalla det livsmedelsfrågans bringande i normala gångor. Härvidlag blir det stora svårigheter. Enligt vad som uttalats i statsrådsprotokollet, skulle kanske till denna utredning kunna knytas även denna fråga om trusterna, vad beträffar livsmedelsbranschen. Det är möjligt, att så kan ske; jag skall icke polemisera däremot, men dock hade det nog varit i alla avseenden bäst, om man tagit den s. k. trustfrågan i sin helhet såsom en fråga, som verkligen kräver utredning inom alla branscher. Om man isolerar en viss punkt av en stor fråga, får den i regel icke den lösning, som fördras; och man nödgas kanske att sedan taga upp hela frågan, då det gäller ett betydligt större område. Jag tvekar ej att uttala, att det hade varit synnerligen önskvärt, att denna fråga tagits upp i dess stora, omfattande bemärkelse på många områden. Men man får ju icke alltid det man önskar, och får man det blott så uppfyllt, som utskottet här tycks förutsätta, få nog motionärerna vara nöjda. Man har åtminstone icke skäl att säga, att utskottet på något sätt ställt sig avvisande till tanken, då utskottet rent av på allt sätt uttalat sin anslutning till densamma.

Ser jag då på de delar av vår motion, som nu kommit fram, får jag verkligen säga, att andra lagutskottet har haft en utomordentligt stor tur. Det har blott kunnat peka på att en kommission av sakkunniga tillsatts och sluppit svara på något. Motionärerna ha ju fått precis vad de i sin motion önskat, och detta så fort, att det är nästan ovanligt, att så sker i vårt land. Eljest får ju en motionär vara mycket glad, om han får en vacker motivering och sedan avslag. Då tröstar han sig, och ännu gladare blir han naturligtvis, när han får en hemställan om en skrivelse till Kungl. Maj:t. Här är det så, att man omedelbart kommit till det mål, man önskat. Åtskilliga, som i politiskt hänseende äro jordbrukargruppernas vänner, ha gjort ett stort nummer av att vi fått avslag på det här, och att en av motionärerna suttit med i utskottet, vilket varit enligt om detta avslag. Jag lyckönskar emellertid alla motionärer, som få ett så beskaffat avslag, som vi fått. Det tycker jag sannerligen, att man kan vara nöjd med och mer än nöjd. Och skulle det hända, att jag oftare får ett sådant avslag som detta på mina motioner, skall jag verkligen tacka utskottet.

Därför, herr talman, skall jag be att få göra en sak, som väl icke förekommit i andra kammarens annaler. Jag skall helt enkelt be att få yrka bifall till utskottets hemställan och med ännu större tacksamhet yrka bifall till utskottets resp. motiveringar.

Vidare anförde:

Herr von Sneidern: Detta är onekligen en egendomlig

situation efter avslag å en motion, och jag får tacka motionären för de ytterst erkänn samma ord, som han haft till utskottet, och för den hemställan om bifall till utskottets kläm, som han gjort. I eti fall riktade han emellertid en anmärkning mot utskottets sätt att gå till väga, och det rör den tredje motionen. Han tycktes framföra en anmärkning mot utskottet för att icke utskottet upptagit trustfrågan i hela dess omfattning och däruti gjort någon framställning. Denna anmärkning borde i detta fall icke ha riktats mot utskottet utan mot motionärerna själva. Ty det är dessa, som icke upptagit trustfrågan i hela dess omfattning utan vänt sig mot denna allenast såvitt den rör sig på livsmedelshandelns och livsmedelsproduktionens område. Det förelåg ingen anledning för utskottet att upptaga frågan i någon vidsträcktare omfattning än som motionärerna själva inriktat sig på. Då nu en kommission blivit tillsatt, som även fått till uppgift att ha sin uppmärksamhet riktad på vad just motionärerna påpekat, fanns ingen anledning för oss att gå längre utan besvara motionen med hänvisning härtill.

*Ang. den
självägand-
bonde-
befolkningen-
besvarande vid
jordbruket.*

(Forts.)

Jag skall be att få säga ytterligare några ord och detta med anledning av att herr Olsson lyckönskade utskottet till att ha rådets ifrån denna farliga motion genom den kommission av sakkunniga, som tillsatts för utredning av de spörsmål, som av motionärerna framställts. Jag tror nog, att, även om detta icke inträffat, svaret blivit ungefär på samma sätt, ty även om nu icke kommissionen blivit tillsatt, voro ju nästan alla de spörsmål, som här framförts, förut framställda om icke från riksdagens så åtminstone från denna kammars sida.

Den ärade talaren yttrade, att denna motion var framförd av »jordbrukarnas representanter» inom denna kammare. Jag undrar, om det icke varit riktigare, ifall han sagt, att den var framförd från »jordbrukare-representanter» inom denna kammare, ty det finns väl även andra representanter för jordbruket än de, som framfört denna motion. Saken är den, att ungefär samma frågor, som framförts från de ärade motionärernas sida, förut behandlats i denna kammare och lett till framställningar och förslag om skrivelser till Kungl. Maj:t, även om dessa skrivelser icke alltid fått första kammarens bifall. Frågorna ha emellertid förelegat från denna kammars sida och ha endast väntat på ett ingripande från en regerings sida, som varit intresserad för jordbruksfrågorna, sådana de framförts från denna kammare, och så har nu skett till allmän belåtenhet för såväl motionärerna, som de jordbruksintresserade, vilka förut framfört ungefär liknande önsknningar.

Jag ber med anledning av vad jag här yttrat att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Den senaste ärade talaren måtte ha grundligt missuppfattat mig eller också ha mina ord fallit så, att de kunnat missuppfattas så mycket. Det var nämligen visst icke min mening att uttala något klander mot utskottet, för att detta icke kunnat taga upp trustfrågan i hela dess

Aug. den
självägande
bonde-
befolkningens
berörande vid
jordbruket.
(Forts.)

vidd, utan blott att uttala att det efter min mening varit lampigast, om trustkommittén kunnat komma i verksamhet, och om utskottet sa att säga kunnat uttala sig för att denna kommitté haft utsikt att ater upptaga sin verksamhet. Eljest är det naturligt att i vad det gäller detta område utskottet ju icke heller kunde svara något annat än som skett.

På det övriga, som den ärade talaren hade att anföra, skall jag icke i detta sammanhang ge något svar. Jag tror icke, att det på något sätt gagnar saken, och framför allt tror jag, att personliga polemiker icke gagna. De stora frågor, som här beröras, komma helt säkert mycket snart igen till kammarens avgörande. Det vore då väl, om vi kunde mötas från utskottets och även från kammarens sida med så mycken förståelse som denna motion fått möta. Det är en jätteuppgift, som fordrar mycket tillmötesgående från alla, och att nu riva upp personliga strider, när man är så att säga uti inkörsporten, anser jag synnerligen oklokt.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Jag hade icke tänkt att taga till ordet i denna fråga, då utskottet hemställt om avslag på motionärernas framställning. Men då herr Olsson i Kulenbergstorp här i kammaren erinrat om att han själv är medlem av jordkommissionen, och då man ser av utskottets föreliggande utåtande, att man förväntar utredning och förslag i denna fråga just från jordkommissionen, måste man ställa sig ganska betänksam inför det resultat, som väntas från denna kommission, särskilt då sådana synpunkter framhållits från jordbrukarehåll inom kommissionen, som framkommit i den föreliggande motionen. Här kritiseras bland annat det förhållandet, att barn till jordbrukare, när de skola övertaga fastigheten, ha att konkurrera med den allmänna marknaden beträffande fastighetens värde, varigenom dessa fastigheter komma upp i oskäligen pris, vilket gör att jordbrukarna bli skuldsatta från första början och därigenom få svårt att framdeles utöva sin näring. Det är alldeles givet, att så är förhållandet. Men å andra sidan måste man också betänka, att inom de flesta familjer det endast är ett av barnen, som kan övertaga fastigheten, och de övriga barnen få flytta ut och söka sin näring på annat håll. Det är väl icke rätt och rimligt att från nuvarande rättsuppfattning beträffande arvsrätt gå tillbaka till förhållanden, som existerat i långa tider tillbaka, då alla syskon icke ärvde lika efter föräldrar. Jag åsyftar på de tider, då kvinnan ärvde mindre jämfört med mannen. Här skulle alla övriga syskonen få ära mindre än den som övertager fastigheten. Såsom gammal boutredningsman kan jag intyga, att det mest pinsamma jag vid utövandet av denna verksamhet känt, varit att i många fall nödgas se, hurusom ett barn fått köpa fastigheten av föräldrarna för halva värdet, under det att de övriga syskonen fått gå ifrån alltsammans kanske helt och hållet utan ekonomisk hjälp från hemmet. Här framhålles i motiveringen till den nu föreliggande motionen, hurusom förr hemmanens värden upptogs »efter en lägre beräkningsgrund än det fulla handelsvärdet, så att

den arvinge, som övertog hemmanet, fick detsamma efter en rimlig 'broder- och systertaxa' och kunde börja sin bana som självständig jordbrukare utan allt för stor skuldsättning till medarvingarna». Det framgår av motiveringen, att man ansett detta vara ett synnerligen gott förhållande, och man vill återgå till ungefär samma förhållanden nu. Då tänker man sig olika vägar bland andra den vägen, att man skulle kunna tänka sig att utomstående, icke-släktingar, skulle betala högre stämpelskatt än de som äro avlägsna släktingar. Detta förhindrar naturligtvis icke att priset på fastgiheten syskonen emellan icke kan bli lika högt, därför att konkurrensen syskonen emellan är i alla fall lika öppen, därigenom vinnes icke vad man skulle vilja vinna, man vinner ett utestängande av övriga spekulanter men avstyr icke konkurrens syskonen emellan. Sedan framhålles i samma stycke såsom en annan utväg att tänka på »en lagstiftning om arvskifte av besuttna bondehemman, enligt vilken den som vid arv övertager ett sådant hemman, skulle äga rätt att tillösa sig hemmanet efter ett värderingsvärde, som står i relation till hemmanets nettoavkastning vid rationell jordbruksdrift och uthålligt skogsbruk». Detta innebär naturligtvis, såsom jag nyss nämnde, att det skulle försäljas efter helt andra grunder än det verkliga värdet. Detta är emellertid någonting, som åtminstone jag för min del på det allra livligaste måste reagera emot, och jag hemställer till herr Olsson i Kullenbergstorp, att han vid sin verksamhet i jordkommissionen närmare överväger denna fråga, innan han går in på den väg, som i motionen föreslås.

På grund härav ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Blott ett par ord. Man har i det föreliggande spörsmålet såväl från utskottet som från motionärernas talesman här i kammaren hänvisat till att spörsmålen överlämnats till utredning av den utav Kungl. Maj:t tillsatta jordkommissionen och den nyssnämnde talaren har uttalat sin tillfredsställelse härmed. Jag vill dock säga att man icke får tolka detta såsom att man på jordbrukarehåll mer eller mindre reservationslöst skulle allmänt gå med på det förslag, som en gång kan komma att föreligga från jordkommissionen, som arbetar efter direktiv, vilka den erhållit av den nu sittande regeringen, och härutinnan tror jag mig uttala mångaas känslor. Från många håll vill och måste man redan nu tydligt och klart säga ifrån, att man förbehåller sig fullständig frihet, när det gäller att taga ståndpunkt till de förslag som kommissionen kommer att framföra, och man borde icke på sätt som skett, på förhand uttala sin odelade tillfredsställelse med dessa frågors hänskjutande till denna kommission, som icke fått sina direktiv av kammaren eller motionärerna utan av nuvarande Kungl. Maj:t. Jag anser det nödvändigt att nu säga ifrån, att många inom jordbruksnäringsen förbehålla sig fullkomlig handlingsfrihet till de förslag, som kommissionen i sinom tid framlägger.

Ang. den
självägande
bonde-
befolkningens
bevarande vid
jordbruket.
(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Eftersom vad speciellt herr Nilsson i Landeryd anförde hänför sig till utskottets utlåtande nr 10, tror jag det vara riktigare att diskutera den frågan på den punkten, som ju fått ett särskilt utlåtande. Jag skall därför uppskjuta ett svar, till dess man föredrar andra lagutskottets utlåtande nr 10.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman, jag skall endast säga ett par ord. Herr Olsson i Kullenbergstorp och hans medmotionärer hava fört fram ett helt komplex av motioner, av vilka de flesta nu föreligga till behandling. En har kommit till bevillningsutskottet, och en hamnat hos jordbruksutskottet. Syftemålet med dessa motioner — jag vill gärna tro, att det bakom dem ligger mer än valpolitiska motiv — är ju värt allt erkännande. De gå ut på att bevara bondeklassen vid jorden, och det är sannerligen en stor uppgift. Det skulle dock icke skada, om motionärerna kunde se en liten smula mera vidsynt på de frågor, som de syssla med, i vad det rör jordproblemet. Man kan icke få något annat intryck, när man läser motiveringen till motionerna, än att för motionärerna existerar platt intet annat i detta land än den svenska bondeklassen, allting rör sig omkring den som kring en axel. Till och med statares och torpares ställning skall ordnas med hänsyn till den besuttna bondeklassen. Jag lämnar allt erkännande åt alla strävanden, som gå ut på att stärka den svenska bondeklassens ställning, men det bör ändå sägas ifrån, att det finns dock andra medborgare i vårt land, som hava anspråk på uppmärksamhet från statens sida. Det finns tiotusentals medborgare som längta till jorden, men som icke hava en fotsbredd att sätta plog eller spade i. Det vore önskvärt, om motionärerna ägnade också dessa grupper en smula uppmärksamhet. Nu har emellertid motionären, herr Olof Olsson i Kullenbergstorp, ställt ansikte mot ansikte mot dessa problem, och det är med en viss nyfikenhet, som jag väntar på att få se, vilken ställning herr Olsson skall intaga till dessa frågor lösning i den stora jordkommissionen. Hans närmaste politiska frände, Magnusson i Skövde, har ju redan uttalat en förhandsreservation mot vad jordkommissionen kan komma med. Det vore beklagligt, om herr Olsson i Kullenbergstorp skulle komma att se lika trångsynt på dessa frågor som Magnusson i Skövde.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av herr Olssons i Kullenbergstorp uttalande, att det anförande, som jag höll, egentligen skulle hållits vid jordbruksutskottets utlåtande nr 10, och icke hörde till den fråga, som här föreligger. Med anledning härav skall jag be att ur klämman till den motion, som här föreligger få uppläsa följande: Där begäres, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en allsidig

utredning verkställes rörande effektiva åtgärder för den självägande bondebefolkningens bevarande vid jordbruket, innefattande bland annat frågan om en revision av den s. k. norrländska förbudslagen av 1906, ävensom frågan om lämpligheten av en lagstiftning om arvskifte av besuttna bondehemman, vilken främjar hemmanens bevarande i släkternas ägo och minskar faran av skuldsättning och spekulation.» etc. Då man läser denna kläm, får man ovillkorligen det intrycket, och jag tror, att det är det rätta, att den frågan, som jag berörde, hänför sig till detta utskottsutlåtande. I den motion, som hänför sig till andra lagutskottets utlåtande nr 10, hemställes däremot, »att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande återinförande i lämplig form och i viss utsträckning med retroaktiv verkan av rättigheten att i börd lösa såld, bortskiftad, pantsatt eller genom gåva eller testamente bortgiven fastighet eller del därav å landet.» Det är således enligt min uppfattning en helt annan fråga. Jag tror därför, att mitt anförande varit på den rätta platsen.

Ang. den självägande bondebefolkningens bevarande vid jordbruket.
(Forts.)

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke underlåta, att i detta sammanhang, då det varit tal om bordsrätt och särskilt när herr Nilsson i Landeryd påpekade, att det gällde en återgång till något, som man i forna tider strävade att komma ifrån, säga ett par ord. Jag kan i detta ämne tala med en viss sakkunskap. Jag är nämligen född på ett åbohemman. Min far var åbo till ett hemman, tillhörande Huitfeldtska stipendieinrättningen. Denna inrättning hade i Bohuslän 158 hemman, vill jag minnas, och där strävade dessa åbor i årtal mer eller mindre för att komma ifrån den orättvisa, som blev en följd av systemet. Jag känner väl till förhållandet. Det kunde vara en familj, som hade fem, sex barn. När den äldste blev så pass gammal, att han kunde ge sig ut, reste han ut i världen som sjöman — det var mycket vanligt i Bohuslän — och vistades ute kanske till 40 års ålder, medan de yngre syskonen stannade hemma hos sina föräldrar och hjälpte dem fram. Det kunde vara en åbo, som satt i rätt god ekonomisk besittning. Han kunde hava t. ex. ett hemman, som var värt 8- å 10,000 kr., hava lösegendom, som var värd 3- å 4,000 kr. eller något i den stilen och på samma gång en skuld på ett par tusen kronor. Rätt vad det var så dog fadern. Då först kom den äldste sonen hem och gjorde anspråk på gården. Då skulle skulden först betalas av den lösegendom, som fanns, och var det då en liten del över, skulle den delas bland syskonen, men den äldste pojken, som kanhända gjort minst för att hålla familjen samman, tog hela fastigheten, och de andra syskonen fingo gå därifrån. Dessa barn, som kanhända mest bidragit till föräldrarnas välfärd, fingo gå, som om de icke tillhörde hemmet. Går man tillbaka till sådana synpunkter, beklagar jag den väg, de herrar slagit in på, som här varit med på dessa motioner.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Härefter föredrogos vart för sig andra lagutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringande av en ny arrendelag m. m.; och

nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åvägabringande av lagbestämmelser till förhindrande att truster inom livsmedelshandeln och livsmedelsindustrien slå under sig jordbrukarnas berättigade vinst av jordbruket.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7.

Ang. börderrätt till fastighet å landet.

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion angående återinförande av börderrätt till fastighet å landet begärdes ordet av

Herr Olsson i Kullenbergstorp, som anförde: Herr talman, mina herrar! Det är blott ett par ord, som jag vill säga. Jag ger mitt fulla erkännande åt utskottet, då det säger, att det är en mycket omtvistad fråga. Det är tydligt, att ser man den uteslutande från den ena eller andra synpunkten — den ena synpunkten är, att jorden skall bevaras i släkten, och den andra, att arvingarna skola hava det mesta möjliga — är det en olöslig fråga. Det är alldeles klart. Jag tror också, att, om jag skulle säga min innersta tanke, går det helt säkert icke att återinföra den gamla börderrätten, åtminstone icke i den form, som den hade förut. Den tiden tror jag är försutten. Det låter sig icke göra. I alla fall har min erfarenhet också sagt mig, att skall det över huvud taget vara möjligt för jordbrukarens barn att övertaga fädernegården, är det mången gång alldeles nödvändigt, att den, som skall göra det, erhåller gården billigare än den gäller i allmänna marknaden, eljest försvinner gården ur släkten. Det är min erfarenhet. Jag tror därför, att det skulle vara till gagn att försöka, om man icke skulle kunna komma fram med fakultativ börderrätt, nämligen så att ägaren skulle på något sätt kunna avgöra, huruvida hans gård skulle vara föremål för börderrätt eller icke, och en kommande ägare skulle äga rätt att återkalla en dylik bestämmelse. Jag vill icke här gå in för att säga, att så bör det vara, men jag har velat säga, att jag sympatiserar med den tanke, som ligger till grund för detta förslag. Jag tror dock, att frågan är av den stora betydelse, att den gott förtjänar att ingående både utredas och behandlas.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Ang. indragning till staten av vissa krigstidsvinster.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion om indragning till staten av vissa krigstidsvinster å handel med fastighet.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 164, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Sjölander* hemställt, att riksdagen måtte besluta att till staten indraga oskäligen krigstidsvinster, som mellanhänder och s. k. jobbare vunnit genom handel med såväl jordbruksfastigheter som annan fastighet under åren 1915—1919.

Ang. indragning till staten av vissa krigstidsvinster.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Jacob Larsson* mot viss del av motiveringen; samt

av herrar *Magnusson* i Kalmar, *Hagman* i Stockholm och *Johansson* i Sollefteå, som ansett, att viss del av utskottets yttrande bort hava annan i reservationen angiven lydelse.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Hagman* i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Som herrarna behagade finna, har undertecknad i lagutskottet vid behandlingen av denna motion tillsammans med tvenne andra ledamöter anført reservation mot den motivering, som utskottet anført för sitt avslagsyrkande. Utskottet har nämligen sagt, att det finner »en lagstiftning i den riktning, som motionären velat hava till stånd, ur rättslig synpunkt synnerligen betänklilig». Jag har för min del icke kunnat vara med om detta uttryck i motiveringen, utan jag har velat få till stånd en annan motivering. Jag tillåter mig, herr talman, att i korthet få hemställa om bifall till den reservation beträffande motiveringen, som finnes vidfogad utskottets betänkande.

Herr *Månsson* i Hagsström: Jag har med förvåning tagit del av den knapphändige och ganska utmanande motivering, som utskottet givit. Det sägs, att ett indragande till staten av vinster på t. ex. affärer med jordbruksfastigheter och andra fastigheter under kriget, skulle vara synnerligen betänklilig och i många fall verka obillig. Herr taman, jag har däremot den uppfattningen, att, om något är synnerligen betänklilig och synnerligen obilligt, är det det nu rådande systemet, genom vilket staten med stöd av riksdag och regering år från år tolererat, att fastigheter gå ur hand i hand, utan att man gör något för att förbättra fastigheten. Vad innebär det, att man köper en fastighet och avhänder den 100,000 kronors vinst eller mera utan att lägga ned något som helst arbete eller någon förbättring på densamma? Man köper fastigheten, hugger av den skog, som finnes, och sedan säljer man den för högre pris. Det innebär icke något annat än analogt ur handelssynpunkt om jag skriver en växel på 100,000 kr., och den blir betald av en annan. Det innebär ingenting annat än att man lyfter 100,000 kr. i förskott av en annan människa, vars äganderätt till egendomen sedan

Ang. in-
dragning till
staten av vissa
krigstids-
vinster.
(Forts.)

är belastad med 100,000 kr. större hypoteksskuld. Det kan icke anses vara ett civiliserat samhälle, där sådant opåtalat får fortgå undan för undan. Det kan icke anses vara obilligt, om man vill ingripa mot en sådan förfalskning av värden.

I Tyskland har man nu i den skattelagstiftning, som ligger på nationalförsamlingens bord, vidtagit sådana åtgärder, icke endast beträffande vinster å handel med fastigheter, utan även beträffande övriga vinster, att där, om jag t. ex. under hela kriget haft 500,000 mark i inkomst, skulle jag få betala hela denna inkomst så när som på 199,500 mark. Resten av min vinst under åren skall oavkortad inlevereras till statskassan. Nu är det ju icke tal om sådant förfarande här, som ju i viss mån kan kallas obilligt och ogörligt, men man måste i viss mån skilja mellan vinster uppkomna på annat sätt och vinster uppkomna genom fastighetshandel. Riksdagen kan icke i längden stå till svars inför Sveriges folk med att tolerera ett sådant system som det här påtalade.

Jag skall be att få yrka bifall till motionen.

Herr Sjölander: Herr talman, mina herrar! För min del blev även jag synnerligen förvånad, då jag såg den knapphändiga motivering, som utskottets majoritet ägnat min motion och avslagsyrkandet. Därav kunde man frestas att draga den slutsatsen — med rätt eller orätt — att utskottet har behandlat denna motion mindre välvilligt.

Jobberiet med såväl jordbruksfastigheter som stadsfastigheter är så känt, att jag icke behöver vidare orda därom. De lagstiftningsåtgärder, som vidtogos vid fjolårets lagtima riksdag, hava visat sig icke vara fullt effektiva, utan de hava kringgåts i många fall. Ingen torde kunna förneka, att detta oförsynta jobberi har varit till stor skada för samhället. Jordbruket som modernäring har i hög grad lidit på detta jobberi både direkt och indirekt, och denna illojala handel har säkerligen haft en mycket större omfattning än man i allmänhet är böjd för att tro. Det är miljoner och åter miljoner, som hava dragits ifrån jordbruket utan att i någon nämnvärd grad hava kommit jordbruket åter till godo. Ändamålet med min motion var dels att genom statens medverkan söka att i någon mån återbörda till jordbruket de tillgångar och de stora värden, som dragits från detsamma och som icke i någon form förut blivit återbördade, dels ock att injaga en tillbörlig skräck hos dessa smarta herrar affärsmän. Vad som här sagts om jobberiet med jordbruksfastigheter gäller i samma grad liknande handel med bostadsfastigheter. Genom jobberiet med bostadsfastigheter har helt säkert läget på bostadsmarknaden blivit ännu sämre än förut, och det har bidragit till att höja hyrorna. Jag är icke blind för de oerhörda praktiska och rättsliga svårigheter, som skulle bliva följden av den föreslagna lagstiftningen, men att grundligt klämma efter den illojala handeln med bostads- och jordbruksfastigheter kan icke anses för obilligt. Utskottet anför, att mycket vunnits i motionens syfte genom de beskattningsåtgärder, som redan vidtagits. Jag

tillåter mig dock betvivla detta av den orsaken, att många av dessa jobbare hava undandragit sig att deklarerera för den inkomst de haft av fastighetshandeln. Därpå finnas otaliga exempel. Naturligtvis hava socialdemokraterna i utskottet rätt, då de påpeka, att en reduktion även borde tillämpas på alla de områden, där oskäliga krigstidsvinster vunnits. Dock synes tiden ännu icke vara mogen för en verklig radikal lagstiftning, där man resolut griper till operationskniven gentemot sådana kräftsår å samhället. Jag hoppas emellertid, att den tiden snart skall komma med en Karl den elftes anda, så att framför allt den enskildes smarta privata intressen må stå i sista rummet och samhällets i första.

Då herr Månsson i Hagaström yrkat bifall till motionen, skall jag be att få instämma med honom.

*Ang. in-
dragning till
staten av vissa
krigstids-
vinster.*

(Forts.)

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att vi samtliga här med motionären kunna instämma i den indignation, som kommer till synes i motionen, och som även låtit sig höras i ett par anföranden, över de jobberier som ägt rum här i landet såväl med fastigheter som på andra områden. Jag tror även, att vi kunna komma överens om, att vi här till övervägande grad äro villiga att gå med på lagstiftningsåtgärder, som göra allt vad göras kan, för att motarbeta dessa verkliga kräftsår, som man har kallat det, på samhället. Men att därav draga den slutsatsen, att man bör införa en retraktiv lagstiftning, är dock icke detsamma. Jag tror, att rättssäkerheten såväl till person som egendom är en så pass stor dyrbarhet för varje samhälle, att man har stor anledning att försöka bevara den och icke tillgripa sådana åtgärder, som verkligen skulle kunna sätta densamma i fara. Herr Fabian Månsson yttrade, att man skulle följa Tysklands exempel, där man gått fram på dessa vägar. Såvitt jag fattade hans siffror rätt — och min uppfattning bekräftades av en annan ledamot av kammaren — så skulle det vara så, att den som haft en inkomst på 500,000 mark skulle få betala allt utöver 199,500 mark. Ja, men en sådan krigstidsbeskattning hava vi redan i vissa fall här i landet. Vår krigskonjunkturskatt i förening med alla andra skatter går redan i vissa fall till denna summa och däröver, så att i sådana fall skulle den beskattning, som redan finnes, gå utöver den som nu föreslås för Tyskland med dess, som vi få erkänna, utomordentligt svårare finansiella läge än det vi hava här i landet. Jag tror därför, att det finnes mycket starka skäl för utskottets hemställan om avslag på motionen, på samma gång man väl förstår de känslor, som ligga till grund för densamma.

Sedan kommer frågan om motiveringen. Såsom det framgår av utskottsutlåtandet, är jag icke personligen ansvarig för den motivering, som här finnes. Men även om den är kort, tror jag dock icke man kan säga, att den är av den beskaffenhet, att den bort kunna stöta, som den gjort på en del håll. Att verkligen en lagstiftning av denna innebörd kan vara ur rättslig synpunkt betänklig, får man dock medgiva. Motionären själv erkände nyss, att en

Ang. in-
dragning till
staten av vissa
krigstids-
vinster.
(Forts.)

lagstiftning i denna riktning erbjuder oerhörda praktiska och rättsliga svårigheter. Härifrån och till det uttalande, som utskottet gjort i sin korta motivering, torde steget vara mycket kort. Man har även fäst sig vid, att utskottet sagt, att i mycket vidsträckt grad har vunnits vad motionären åsyftar genom de beskattningsåtgärder, som redan äro vidtagna. Ja, naturligtvis får man säga, att så har skett, men naturligtvis får man icke uppfatta detta uttryck så, som att utskottet anser, att de som verkligen gjort sig skyldiga till dessa moraliskt förkastliga jobberier hava träffats i den utsträckning, som kunnat vara önskvärt. Men man kan dock icke lagstifta för det enskilda fallet, utan man får säga, att de beskattningsåtgärder, som över huvud hava träffat kristidsvinsterna, hava varit ganska kraftiga och ansenliga och därför i vidsträckt grad kunnat tillmötesgå motionärens önskan.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr M å n s s o n i Hagaström: Herr talman, mina herrar! Beträffande vad herr von Sneidern sade angående krigskonjunkturskatten, nämligen att densamma vore så högt tilltagen, att den här är uppe lika högt eller högre än i Tyskland, så ber jag få erinra om, att jag sade, att när den sammanlagda vinsten under dessa fyra krigsår i Tyskland uppgår till 500,000 mark, skall allt, som överskjuter 199,500 mark — även för de Kruppska verken och övriga stora krigsindustrier — alltsammans skall utan avkortning inlevereras till statskassan.

Beträffande krigstidsbeskattningen här i landet så har jag säkerligen en något avvikande mening mot många av kammarens ledamöter. Jag menar, att denna faktiskt på vissa områden blivit så högt tilltagen, som den någonsin tål, och t. o. m. högre, men på andra områden däremot har man icke drivit den så långt, som man bort göra. Man bör väl ändå, när det talas om krigskonjunkturskatt, skilja mellan exempelvis ett industribolag, som på grund av för handen varande prisförhållanden kommit att inhösta tämligen stora vinster, men vilket bolag på grund av penningvärdets fall naturligtvis måste röra sig med något större belopp i sin rörelse för framtiden, än det gjort förut — man måste, säger jag, dock skilja mellan beskattning av krigstidsvinster för industribolag och därmed jämförliga företag och skatt på sådana här historier, där det gäller att köpa och sälja fastigheter. Här gäller det, herr talman, ingenting annat än en ren tjuvnad, som har blivit förbisedd i strafflagen. Det är precis, vad det här är fråga om. Dessa fasoner, att köpa en jordbruksfastighet och låta den gå ur hand i hand, för att därmed driva upp priset undan för undan, ehuru man vet, att på en sådan fastighet icke kan växa ett dugg mera råg eller vete, fastän kostnaden drivits upp med 100,000 kronor, fastän den icke därmed kan föda en ko mera än förut, detta innebär ingenting annat säger jag, än att man formligen stjälar 100,000 kronor från den kommande jordbrukaren på gården.

Man måste skilja på inkomster och inkomster, inkomster av produktivt arbete och sådana här s. k. affärer, som alldeles inga affärer äro.

Herr von Sneidern ville icke tro, att jag aktade rättssäkerheten till person och egendom. Den spelar naturligtvis i ett civiliserat samhälle en ganska avsevärd roll, men här är icke fråga om att hota någon som helst persons rätt till hans egendom. Här är tvärt om från min sida fråga om att bidraga till att skydda människor från att bliva lurade på vad de äga. Ty om under högkonjunkturtiden förslagna spekulanter narrade enfaldiga människor att tro, att dessa högkonjunkturer och orimliga priser skulle vara i evighet, så innebär *detta* ett hot mot respektive köparens rättssäkerhet och icke tvärt om. Det är jag, som därvidlag vill skydda denna rättssäkerhet, och icke utskottets majoritet.

*Ang. in-
dragning till
staten av vissa
krigstids-
vinster.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) bifall till samma hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den av herr Magnusson i Kalmar m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) upptagna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslags följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 95 ja mot 52 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Herr statsrådet *Palmstierna* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 113, angående ytterligare anslag för anläggande av en örlogsdepå vid Härnösand.

Ifrågavarande proposition bordlades.

§ 10.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen.

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

I en till riksdagen den 14 februari 1919 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 88, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva,

att — under förutsättning att svenska sockerfabriksaktiebolaget och mellersta Sveriges sockerfabriksaktiebolag förbunde sig att till odlare av sockerbetor för deras räkning under år 1919 utbetala ersättning i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för jordbruksdepartementet i nämnda protokoll förordade grunder — staten finge gent emot bemälda bolag ikläda sig garanti för sådana av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp av 1919 års betskörd och dennas förädling, som möjligen icke täcktes av härför av vederbörande bolag på förhand mot redovisningsskyldighet uppburna medel, däri inbegripen den särskilda skattelindring för tiden intill den 1 november 1919, som riksdagen kunde komma att besluta, och som icke heller kunde uttagas vid det framställda sockrets försäljning.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes.

Därefter yttrade:

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! Jag har inom utskottet varit mycket tveksam om, vilken ställning jag skulle inta till denna fråga. Jag skall endast be att med några ord få angiva, varför jag trots denna tveksamhet icke reserverat mig vare sig mot utskottets förslag eller dess motivering.

Men innan jag berör själva sakfrågan, skall jag be att med några ord få beröra denna frågas föregående behandling inom utskottet. Först uppstod frågan om, huruvida här omhandlade kungl. proposition och den därmed sammanhängande propositionen skulle behandlas av jordbruksutskottet ensamt eller av ett sammansatt jordbruks- och bevillningsutskott. Jag hörde till dem inom utskottet, som stödde och röstade för förslaget, att det borde vara ett sammansatt utskott, och detta av det skälet, att jag ansåg, att den kungl. propositionen nr 89 var en ren bevillningsfråga, som borde höra till bevillningsutskottet, och då motiveringen till denna kungl. proposition var intagen i propositionen nr 88, som är en ren jordbruksfråga, borde dessa propositioner enligt min mening behandlas av ett sammansatt jordbruks- och bevillningsutskott.

Emellertid blev det vid omröstningen inom utskottet åtta röster mot åtta. Lotten gjorde, att frågan kom att behandlas av jordbruksutskottet. Motivet hos de utskottets medlemmar, som röstade för att frågan skulle behandlas inom jordbruksutskottet, tycktes mig vara det, att frågan skulle ägnas en mera grundlig handläggning inom jordbruksutskottet än som skulle komma den till del, ifall den komme till ett sammansatt jordbruks- och bevillningsutskott.

Ja, mina herrar, frågan har också inom jordbruksutskottet fått en grundlig behandling, och därom behöver jag ingalunda vittna. Ty det kunna ju herrarna se på den uttömmande motiveringen, vilken innehåller icke mindre än fyra och en halv rader, en motivering så avfattad, att man rimligtvis icke kan få fram någon reservation mot den motiveringen. Icke heller kan jag ha anledning klaga öfver, att icke utskottet nog snabbt behandlat den här ifrågavarande propositionen. Ty propositionen är dagtecknad den 14 februari, den 18 var det, som vi i utskottet förde debatten om, varest den skulle höra hemma, den 20 var utskottet färdigt att justera sitt betänkande, och i dag den 26 ha vi detta på kammarens bord. Bli'r behandlingen lika snabb för övriga frågor i allmänhet, torde nog riksdagen i år vara avslutad i laga tid, och i så fall bleve herr Forssells under gårdagen uttalade farhågor alldeles ogrundade.

Jag vill så öfvergå till att med några ord beröra själva sakfrågan. Jag har ställt mig mycket tveksam särskilt mot de beräkningar, som äro gjorda av herr Nannesson angående produktionskostnaden för betodlingen. Jag tror, man kan säga, vad som i fjol sades i en reservation, då det gällde minimiprisen, nämligen att de nått högsta toppen av vad man kunde åstadkomma. Detta är min uppfattning. Men det är ju omöjligt för en enskild riksdagsman — åtminstone har det varit omöjligt för mig — att åstadkomma någon utredning på den korta tid, som stått till förfogande inom utskottet.

Om nu frågan legat så, att man hade kunnat lita på möjligheten av import av socker i så stor utsträckning, som behovet för konsumtionen krävde, skulle jag icke ett ögonblick tvekat att yrka avslag. Vi hade då naturligtvis, ifall man släppt lös sockerprisen, fått bereda oss på högre sockerpris i början. Men allt eftersom importen kunnat komma till stånd, så hade naturligtvis dessa priser kommit att gå ned. Men just det skälet, att importen är så osäker, trots det att kriget upphört, har gjort, att jag icke vågat taga på mig ansvaret för ett avslagsyrkande.

Till sist vill jag säga några ord till betodlarna och jordbrukarna i allmänhet. Jag tror icke, att det är någon fördel, att vi från jordbrukarhåll spänna bågen alltför högt, Järför att landet befinner sig i ett nödläge. Ty det kommer en tid, då det icke går att med konstlade medel uppehålla de höga priserna på de förnödenheter, som jordbruket producerar, det må vara spannmål eller betor. Ju högre man skruvar upp detta nu, ju större och skarpare blir nederlaget. Det blir ännu svårare naturligtvis, då man inrättat sig efter de förhållanden, som man nu under dessa kristider blivit van vid. Det går icke i längden att på detta sätt försöka komma fram. Man ser t. ex. detta nu, när det gäller sockerfrågan. Jordbruksministern har i den kungl. propositionen — och utskottet har gått med därpå — fastställt betpriset till 7 kronor 50 öre för höstleverans och 8 kronor för vinterleverans, men enligt vad som upplyses i propositionen är det icke alls säkert, att de skånska betodlarna nöja sig med ens detta pris, som dock så betydligt överstiger fjolårets betpris. Man tycks på det hållet vilja spänna bågen ännu högre. Jag har väl i alla fall ingen

Ang. viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen.

(Forts.)

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

anledning att tro, att de skånska betodlarna skulle draga sig för att med detta pris, som Kungl. Maj:t föreslagit och utskottet gått med på, odla betor i tillräcklig mängd. Om det skulle bliva någon avknappning, kan det väl icke vara så farligt, ty det finns väl i alla fall någon möjlighet till import av socker. Men nog har väl den svenska allmänheten tänkt sig, att den högsta priskurvan skulle vara uppnådd under 1918 och att vi skulle börja med att sänka priserna och komma åter till normala förhållanden. Men så blir ingalunda fallet vad sockret beträffar under det kommande året. Visserligen utlovades det, att man icke skulle höja sockerpriserna, men för att täcka det belopp, som erfordrades, måste staten nedsätta sockerskatten.

Det är just inga glädjande utsikter, som den svenska allmänheten ställes inför, och det är nästan beklämnande, att man befinner sig i det nödläget att icke ha något annat att göra, då man icke kan taga på sig det ansvar och den risk, som kan ligga i ett rent avslagsyrkande just på den grund, att man icke vet, huru det kan komma att ställa sig med importen.

Jag har, herr talman, med dessa ord velat angiva den ställning, som jag intagit i utskottet. Jag har gått med på utskottets utlåtande av den anledningen, att jag icke vågar taga på mig ansvaret att yrka avslag. Då jag vet, att Sveriges folk behöver socker, en förnödenhetsvara, som man under dessa kristider fått lida brist på, har jag icke vågat att med min röst motsätta mig detta förslag, ehuru jag måste bekänna, att det varit ett av de svåraste ögonblick, jag haft under den tid, jag varit i riksdagen, då jag gått med på detta utskottsutlåtande. Jag skulle härom kunna anföra biskop Brasks ord: hertill har jag varit nödd och tvungen.

Herr vice talmannen Hamilton: Herr talman! Även jag hör till den del av utskottet, som röstade för, att föreliggande kungl. proposition jämte tvänne andra propositioner i hithörande ämne borde behandlas av sammansatt utskott, men jag måste bekänna, att den del av utskottet, som med den förseglade sedelns hjälp bildade majoritet, hade nog skäl för sitt yrkande, att denna fråga skulle prövas av jordbruksutskottet. Vid förlidets års riksdag förelågo propositioner av ungefär lika innehåll, och då intog kammaren den ställningen till frågan, att den hänvisade dessa kungl. propositioner till behandling av sistnämnda utskott.

Vad beträffar den andra anmärkningen, som blivit framställd av den siste ärade talaren, nämligen att frågan blivit behandlad med stor snabbhet av utskottet, så har detta berott därpå, att den nu gällande lagen rörande lösenavgiften för visst socker äger bestånd endast till den 1 mars, och därför är det av vikt, att detta ärende, som beröres i jordbruksutskottets utlåtande nr 11, blir fortast möjligt behandlat av riksdagen, och detta kan endast ske i samband med den fråga, som vi nu debattera.

Vad slutligen angår den tredje anmärkningen, att utskottets motivering icke är uttömmande, så anslöt sig utskottet till fullto till

det uttalande, som statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet gjort till statsrådsprotokollet, då ärendet föredrogs inför regeringen, och då fann utskottet, att det icke var något skäl att återupprepa vad som stod i den kongl. propositionen. Emellertid yrkades av mig inom utskottet, att frågan skulle bordläggas, ifall någon tveksamhet rådde hos utskottets ledamöter i frågan, men ingen anslöt sig till yrkandet om ärendets bordläggning, och därför kunde frågan ju behandlas som nu skett.

Utskottet delade den uppfattningen, som jordbruksministern uttalat, att staten svårligen kunde undgå att vidtaga åtgärder för att söka tillförsäkra vårt folk dess oundgängliga behov av socker, och det är också meningen, att den garanti, som staten iklätt sig, endast skall omfatta det verkliga behovet eller det behov, som genom ransonerung blivit under det förflutna året tillfredsställt. Utskottet delade också den mening, som herr jordbruksministern i propositionen uttalat, att ett pris av 7 kronor 50 öre per deciton betor, som enligt de sakkunniges uttalande motsvarade fodervärdet för betorna, skulle vara tillräckligt, att utskottet hade också den uppfattningen, att man kunde åstadkomma tillräckligt med betor för detta pris, eller med andra ord, att jordbrukarna skulle vara villiga att i tillräcklig omfattning eller på 32,000 hektar låta denna odling försiggå till nämnda pris.

Jag förmodar, att jag icke är den ende bland kammarens ledamöter, som under det förflutna året erfarit, att missnöje rätt inom landet mot riksdagen, då man förmenat, att riksdagen icke tillräckligt under nämnda år underlättat betodlingen och att därigenom ransonerungen av socker blivit för knapp. Detta missnöje härledde sig från konsumenterna och icke minst från stugornas fattiga innevägnare. De förklarade, att nog kunde de betala något mera för sockret, om de bara finge mera därav till kaffet, som ju är deras huvudsakliga njutningsmedel. Och skulle man ställa det spørsmålet till konsumenterna: vilja ni vara med om att öka priset på socker med t. ex. ett öre för dagsportionen och därigenom få tillräckligt av denna vara, så är jag säker på att alla med en mun skulle svara: vi bestå gärna detta öre, blott vi få så mycket socker, som vi behöva. Det pris, som regeringen fastställde i januari på socker och som enligt förslaget skall bibehållas, innebär nämligen en förhöjning från föregående år med 27 öre per kilogram, och lägger man till grund för beräkningen, att behovet för varje person är 13 kilogram per år, så blir denna merutgift ungefär ett öre om dagen. Nu kan man invända, att genom import kan skaffas billigare socker, och det är nog riktigt. Men finnes säkerhet för att tillräckligt med socker kan importeras, och kan man icke trygga landets behov genom import, så får man se till att så sker genom ökad produktion inom landet.

Såsom frågan nu föreligger, vågar jag icke — i likhet med den föregående talaren — taga på mitt ansvar att tillbakavisa en åtgärd, som har till mål att under nuvarande vanskliga förhållanden trygga landets behov av socker och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.

(Forts.)

Herr Månsson i Hagaström: Herr talman! Emot ett enhälligt utskott och i en församling, som nu är en av Europas agrarreaktionäraste, lönar det sig knappast att göra något uttalande eller ingå på några detaljer av denna fråga, utan jag skall endast nöja mig med att för kammaren berätta en lärorik liten saga. Det var för några år sedan, då det, efter en tysk tidnings påstående, en månljus natt hände sig på Rhenflodens strand, där Rhen kröker sig nere vid Bingen och där de gamla rovriddarborgarna sedan 800-, 900-, 1000- eller 1100-talet torna sig emot himlen på klipporna, att där sutto två av de gamla rövare, som grundlagt ett par av slotten en gång för tusen år sedan, och pratade om vad de sett på sina vandringar genom det moderna Tyskland. Till sist sade den ene: tänk ändå, vad civilisationen gått framåt och vilken bra inrättning den är. Se bara på vårt yrke! Kommer du ihåg för tusen år sedan, när vi bodde där uppe och skulle röva? Vi fingo fara ned på floden och slå ihjäl människor och fingo armar och ben avslagna, och ibland fingo vi något och ibland ingenting. Och nu sitta våra arvingar på slottet däruppe och fara aldrig ner och äro rika ändå. De ha gjort något, som de kalla för riksdag, som rövar åt dem, så att de behöva icke fara ner själva!

Jag vet ingen bättre historia att omtala, när jag skall uttrycka mina känslor inför denna proposition och behandlingen av densamma inom utskottet. Konsumenterna, arbetare och tjänstemän, som skola uppehålla Sveriges industri och övriga näringar bredvid jordbruket, dem tänker i denna stund knappt någon människa på. Här har i kammaren under tre vintrar jämrats och sjungits agrariska klagovisor i allt högre och högre tonarter, och under tiden kunna vi se, vilken ofantlig förskjutning det har varit i vårt ekonomiska liv. Industrien har fått betala dubbla löner, ibland däröver, men den har endast varit kassör för agrarintressena, vilka inhöstat de vinster, som uppkommit genom kriget och de högre löner, som denna industri fått betala ut.

Jag har här i min hand en tablå, som visar Sveriges skörd under åren 1913 och 1918 av de skilda slagen. Jag skall icke ingå på några detaljer, bara erinra er om, att året före kriget taxerades Sveriges skörd av spannmål, potatis, foderbetor, sockerbetor, hö och halm, rubb och stubb till 845 miljoner kronor och nu i föl till 2,360 miljoner kronor.

Om ni vill se på endast en sådan detalj som inlåningssummorna i bankerna, skall man finna, att vissa med handel och industri lierade banker sett inlåningen ganska betydligt inskränkt. Återigen, jag vet t. ex. småbanker i landet, som i föl stått med en ökad inlåningssumma av 40 milj. kronor. Detta har varit, som jag nämnde, bondebanks ute i bygderna — jag skulle kunna nämna namn — där det visar sig, vilken ofantlig förskjutning, som ägt rum i hela vårt näringsliv. De, som i våra fabriker tillverka våra betalningsmedel till utlandet, stå faktiskt rättslösa gent emot den utplundring, som ägt rum, i det man höjer och höjer priserna på allt

i matvaruväg och t. o. m. nu söker att stoppa och kväva införseln, där det skulle vara möjligt att få billiga varor.

Jag har här ännu en tablå, som jag också nämnde om i remissdebatten. Där visar det sig, att när vi under den s. k. Hammar-skjöldska hungerregeringen, som somliga då kallade den, drogos med ett sockerpris av 67 öre per kg. för sockerraffinad, så få vi nu betala 115 öre per kg. När vi då betalade 67 öre för kristallsocker i små bitar, så få vi nu betala 124 öre, alltså 57 öres ökning. För bitsocker, stora bitar, betalades då 67 öre och nu 124 öre, eller 57 öres ökning, allt under det att i London, trots det att fraktpriserna varit så fabulösa som 375 shillings per ton för frakt från Indien till det förenade konungariket, sockret den 11 januari i år noterades till ett pris, svarande mot kr. 57:88 per 100 kg. För raffinad, det finaste socker, som finnes, noterades kr. 69:37 per 100 kg. i svenskt mynt utan tull. Sedan dess ha frakterna sjunkit, så att t. ex. frakten från Argentina till England den 11 januari i år var, vill jag minnas, 65 sh. 5 pence mot över 200 shillings för något år sedan, när ångare användes för befraktningen och 50 shillings vid fraktning å seglare. Frakten från Indien till England har sjunkit med icke mindre än 80 procent, från 375 till 75 shillings per ton. Under det frakterna sjunkit så ute i världen och till följd därav priserna bort falla, så se vi nu, att vi få dras med så ofantliga sockerpris och hotas med ännu högre. Den sockerbetsskörd, vilken sockerbolaget år 1915 betalade med 18,550,000 kr., betalade det i fjol med 42,824,000 kr.

Det är på tiden, att det nu tages någon hänsyn även till andra medborgare. Det är på tiden, att, när man ordar så mycket här att respektera personers rättigheter och egendomsrättigheter, man icke utlämnar somliga personers knappa egendom till fullständig skövling åt andra. Det är på tiden, att varje person eller sammanslutning i fred för tullar och andra chikaner och skattepålagor får ta sina varor i världen, där de äntligen kunna uppdrivas till rimliga pris, och socker har under denna tid varit billigt ute i världen. Javas plantageägare, som varit förtvivlade över sina hopade sockerlager, ha bildat föreningar och sänt ombud till London, som utbjudit sockret till grosshandlare därstädes för 24 öre per kg. Det är sålunda, säger jag, icke omöjligt att erhålla billigt socker från världsmarknaden. Men det är ju så, mina herrar, med de moderna regeringarna, vilka regeringar som än sitta och vilken färg de än ha, att de äro faktiskt i händerna på »sakkunniga» och andra, som springa i trapporna, som tigga och gräla till sig fördelar. Man har icke kraft och energi nog att, som Karl IX. vara brysk och tala om *samhällets* rätt och icke bara om den enskildes rätt.

Som sagt, jag finner det icke lönt att ingå i ett vidlyftigare bemötande rörande denna sak inför ett enhälligt utskott, som icke ens vågar sig på att resonera om saken. Jag har endast velat låta denna protest komma fram och här gälla vad den kan.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Herr vice talman-

Ang. viss garanti åt de svenska sockerfabriks-aktiebolagen.
(Forts.)

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)*

nen har ju redan bemött en del av de invändningar som herr Johansson i Uppmälby gjorde beträffande den rent formella behandlingen av ärendet, och jag har därför föga att i den delen tillägga.

Man ansåg inom utskottet, att när själva huvudfrågan i den kungl. propositionen var en ren jordbruksfråga, så borde den behandlas av jordbruksutskottet. Den kungl. propositionen om sänkning av sockerskatten kunde behandlas fullt oberoende av proposition nr 88. I denna proposition var det endast fråga om att godkänna, att staten lämnade en så och så stor garanti för av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp och förädling av 1919 års betskörd. Bifölles detta, så var det en sekundär fråga, på vad sätt medlemmarna skulle anskaffas. Propositionen om sänkning av sockerskatten har visserligen samband med proposition nr 88, dock icke ett oskiljaktigt sammanhang, den kunde behandlas alldeles fristående. I fråga om den korta motivering, som utskottet lämnat, förhåller det sig ju på det sättet, att faktiskt gjordes icke någon saklig anmärkning inom utskottet mot förslaget såsom sådant; och vad skulle det då tjäna till, att utskottet, när det i den delen var enigt och ingen anmärkning gjorts, skulle skriva en del, som i alla händelser icke blivit något annat än ett konstaterande, ett upprepande av vad Kungl. Maj:t har sagt och den föregående utredningen givit vid handen.

Nu säger herr Johansson i Uppmälby, att han icke har kunnat granska de uppgjorda kostnadskalkylerna för betodlingen. Han säger, att för en enskild riksdagsman har detta varit omöjligt; men det borde väl icke vara omöjligt för herr Johansson i Uppmälby även om han icke är betodlare att i egenskap av jordbrukare kunna granska dessa kalkyler. För min del har jag sökt så omsorgsfullt, som varit möjligt, granska dem och kommit till det resultat, att man inte kan göra några egentligen vägande invändningar mot desamma. Det kan göras anmärkningar i vissa punkter, men de anmärkningar, som jag för min del kunnat framställa, ha dock, när man tar hänsyn till vissa andra kostnader, icke kunnat förändra slutsumman i kalkylerna. Man kan göra anmärkning mot och peka på en sådan siffra som driftledarlön, som upptages till 125 kronor per hektar. Jag ansåg för min del en sådan post vara oberättigad, då betodlingen är en odling, som bedrives i huvudsak vid mindre och medelstora jordbruk. Men å andra sidan har man räknat alltför lågt i fråga om kostnaderna för skötseln av betorna och betupptagningen, och jag är övertygad om, att denna siffra icke kommer att motsvara verkligheten. Men då ansåg jag för min del, att när slutsumman icke förändrades, så kunde kalkylerna passera utan anmärkning.

Nu vill jag gärna erkänna, att det är icke med något särdeles glatt mod, som man skrider till en åtgärd, varigenom ett för folkets behov synnerligen viktigt livsmedel, nämligen sockret, pressas upp i pris. Men här befinner man sig ju faktiskt i ett tvångsläge. Jag har för min del icke velat ta på mitt ansvar att icke ha medverkat till, att en så viktig förbrukningsartikel som socker — jag vill fästa

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)*

uppmärksamheten på, att denna vara numera icke är en lyxvara utan ett viktigt folknäringsmedel — icke finnes tillgänglig inom landet i nöjaktig utsträckning. Då det å andra sidan icke finnes garanti för att genom import kunna fylla behovet, finnes ju ingenting annat att göra än böja sig för vad som är ett faktum. Jag skulle vilja fråga herr Fabian Månsson: vad glädje ha vi av det billiga sockret i England, kan herr Månsson icke garantera för att vi få hit det, då har svenska folket icke mycken glädje därav. Herr Fabian Månssons anförande i övrigt skall jag icke närmare försöka bemöta. Han skjuter i vanliga fall högt över målet, och han gjorde oet i synnerhet denna gång. Jag skulle vilja säga herr Fabian Månsson, att man har icke lov att se så oerhört enkelt på problemen, som herr Månsson gör. Herr Månsson har en viss benägenhet att se sådana saker som dessa helt och hållet ifrån skattesynpunkt: så och så mycket kostar det att producera en vara inom landet, och till det priset kan jag köpa varan utifrån, skillnaden blir en skattepålaga för svenska folket; men så enkel är icke saken. Man får väl i någon mån ta i betraktande den betydelse, som en viss industri eller ett visst företag har för folkets utkomstmöjligheter, för dess försörjning över huvud taget. Det är naturligtvis riktigt, att under normala förhållanden kan man importera socker till ett betydligt billigare pris, än det kan produceras till inom landet. Men man får väga nackdelar och fördelar, ställa debet och kredit mot varandra. Jag kan icke alldeles förbise den andra sidan av saken, nämligen de fördelar i form av arbetstillfälle m. m., som en viss industri, ett visst företag bereder landets folk, och jag skall här nämna några siffror, vilka jag tycker ändå borde hava en viss betydelse. Det beräknas, att det antal personer, som sysselsätts vid betodlingen, uppgår till i runt tal 40,000 personer. År 1912 beräknade den s. k. trustkommittén, att det belopp, som utbetalades till personer, som voro sysselsatta med betskötsel och upptagning, uppgick till omkring 4 miljoner kr. Sedan dess ha arbetskostnaderna stegrats med minst 100 %. Man kan således beräkna, att det utbetalas till dessa arbetare i runt tal 8 miljoner kr. Under år 1918 utbetalades det i avlöningar vid mellersta Sveriges sockerfabriker 1,078,769 kr. och vid svenska sockerfabriksaktiebolagets råsockerfabriker och raffinadfabriker 14,765 829 kronor.

De skånska järnvägarnas inkomster av bettransporter, betmassa, slamkalk m. m. beräknas med nuvarande frakter uppgå till i runt tal 12,000,000 kronor. Man kan dock icke alldeles undgå att taga även sådant i betraktande, då man beklagar sig — och många gånger med rätta — över de höga priser, som vi ha här i landet på vissa produkter. Men nu är det ju icke tullpolitiken, som är orsaken till prisstegringen. Det är uppenbart, att sockerindustrien och betodlingen lika litet som annan industri och andra företag kunna undgå att påverkas av de oerhört stegrade produktionskostnaderna. Herr Fabian Månsson tycktes ha den meningen, att hela det stora belopp, för vilket staten nu skall ikläda sig garanti, går till betodlarna. Jag vill då säga, att den höjning i betpriset, som nu före-

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)*

slås, motsvarar en höjning av 15 à 16 öre på sockerpriset, beroende på vilken sockerhalt i betorna, man räknar med, det övriga är merkostnader för industrien, höjda kolpriser, arbetslöner med mera dylikt.

Jag har intet mera väsentligt att tillägga. Då det icke under debatten såvitt jag kunnat finna gjorts några sakliga anmärkningar mot kostnadskalkylerna för vare sig betodlingen eller fabriksdriften såsom dessa föreligga i den kungl. propositionen ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen, som under herr Nilssons i Tånga anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härpå ordet till

Herr R ö i n g, som yttrade: Blott några få ord, mina herrar! Herr Fabian Månsson ansåg, att detta utskottsbetänkande var ett bevis för hur agrarismen rasar inom vår riksdag. Jag tror dock, att herr Månsson måste medge, att jag för min enski da del under de år jag tillhört denna kammare, aldrig visat den allra minsta sympati för denna rörelse. Och jag har så mycket mindre haft anledning att göra detta, som jag är en av de få riksdagsmän i denna kammare, bland vilkas väljare icke torde finnas en enda jordbrukare. Jag tvekar dock icke på grund av erfarenheterna från mitt föregående arbete i sockerfrågan såväl under detta år som under många föregående, att yrka bifall till utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Det är ur själva, mina herrar, som äro skulden till, att vi nu befinna oss i den situationen, att vi böra och måste ge våra röster till förmån för det föreliggande utskottsförslaget. Jag instämmer med den sista ärade talaren, då han yttrade att man icke kan och får se detta problem så enkelt, som herr Fabian Månsson gör. Man får icke se betifrågan fristående, utan när man skal behandla och avgöra frågor om betpriset, måste man också taga hänsyn till de priser på spannmål och potatis, som riksdagen fastställt. Ty vill man säkerställa landet med tillräckligt stor betodling, så måste man naturligtvis se till, att priset på sockerbetorna sättes så, att det blir lika lönande att odla dylika som att odla potatis och spannmål.

Det är ur denna synpunkt som jag, herr talman, ansett mig kunna tillstyrka ett så högt pris på sockerbetor, som jag gick med på, då frågan behandlades av de tillkallade sakkunniga. Jag vill dock framhålla, att jag icke kunnat följa majoriteten bland de sakkunniga, då den tillstyrkt ett pris av 8 kronor för höstbetor och 8:50 kronor för vinterbetor, utan ansett, att 7 kr. 12 öre för höstbetor eller det pris, som motsvarar ett pris för potatis av 12 kronor per 100 kilogram, varit väl avvägt. Dock måste jag medgiva, att man även icke bör förbise sockerbetornas fodervärde, och då kan ett betpris av 7 kr. 50 öre pr kbm. försvaras. Trots att jag i kommittén avgivit en särskild reservation för detta lägre pris, kr. 7:12, tvekar jag dock icke i frågans nuvarande läge att ge min röst till förmån för det föreliggande förslaget.

Vad är det, om man frånser det högre betpriset, som utgör anledningen till det förhöjda sockerpriset? Jo, herr Månsson — och detta är en sak, som icke får lämnas obeaktad — det är, först och främst, att arbetslösheten inom industrien och även inom jordbruket stigit så ofantligt. Om herr Månsson hade haft tillfälle att gå igenom de kalkyler, som stodo till de sakkunnigas förordande, skulle han fått se, huru arbetslönerna i rasockerfabrikerna och raffinaderierna sprungit upp med många miljoner kronor, sedan normala förhållanden voro rådande. Detta är den ena huvudsakelsen till sockrets fördyring inom industrien.

Ang. viss garanti åt de svenska sockerfabrik-aktiebolagen.

(Forts.)

Den andra huvudsaken därtill är det avsevärt höjda priset på stenkol, vilken artikel som bekant sedan världskrigets början stigit i pris alldeles ofantligt. Visserligen har regeringen i följd påbjudit nödfallsraffinering, varigenom ett tiotusental ton stenkol besparats inom sockerindustrien jämfört med vad eljest skulle varit fallet, men trots detta äro utgiftsökningsarna för stenkol inom denna industri utomordentligt stora.

Vid behandlingen av detta ärende får icke heller förbises, att denna industri kanske är den enda av de svenska industrierna, som icke haft tillfälle att under världskriget på något sätt utnyttja situationen. Statsmakterna ha ju under hela krigets gång handrat sockerindustrien att föra en prispolitik, som kunnat möjliggöra en större vinst än under normala förhållanden. Vinsten har, som herrarna veta, varit sådan, att en utdelning av fem procent kunnat ägas. Den i följd beslutade utdelningen var visserligen sex procent, men härav uttogs en procent ur fonderna.

Jag vill dessutom stryka under vad den siste ärade talaren sade beträffande ett yttrande av herr Månsson. Herr Månsson yttrade nu liksom under remissdebatten, att raffinadsockret kostade under den Hammarskjöldska regeringens första tid 63 och 64 öre, men nu 1 krona och 13 öre. Det låter precis, som om det varit den Hammarskjöldska regeringen, som lyckliggjort landet, och hade förtjänsten av att priset var så lågt, medan den Edénska regeringen vore skulden till att sockerpriset nu är så mycket högre än då. Skulle man draga ut konsekvenserna av detta, så skulle det bli: Blott vi hade den Hammarskjöldska regeringen kvar, hade sockerpriset nu varit nere i 63 öre.

Men det förstår var och en, att så ligger icke frågan. Det är de ökade produktionskostnaderna, som äro förnämsta anledningen till det höjda sockerpriset, och jag vill stryka under vad herr Nilsson i Tånga yttrade: Vad tjänar det till att göra jämförelser med den prispolitik, som kan föras i England, om man icke från England eller något annat land kan erhålla tillräckliga kvantiteter av denna för vår folknäring oavvisligen nödvändiga artikel? I England är det så — och det kan vara av intresse att erfara — att allmänheten icke ens får de sockerransoner, som vi ha haft och nu ha här i Sverige. Mig veterligen finnes det intet land i Europa mer än Danmark, som under världskriget haft rikligare sockerransonering än Sverige. Vi ha all anledning att vara synnerligen

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

nöjda med den lösning sockerfrågan fått såväl vid 1916 och 1917 som vid 1918 års riksdagar. Ransonerna äro som sagt i England mindre än hos oss, och då vi anse, att vi få så litet socker på restaurangerna — blott en bit till varje kopp kaffe eller te —, så kan det vara intressant att veta, att man på de engelska restaurangerna icke ens far detta, och att man där uppmanar allmänheten att konsumera socker i minsta möjliga grad. Jag vet knappt, om det finnes några officiella Londonnoteringar, som sträcka sig någon längre tid tillbaka, men jag kan säga herrarna, att förhållandena med socker i England äro sådana, att vi icke ha någon anledning att önska dem överflyttade till oss.

Herr Fabian Månsson framhöll, att vi kunna vara säkra på att få importtillstånd av socker från utlandet. Någon säkerhet torde ej förefinnas, men nog vore det mycket lyckligt, om vi kunde få nämnda tillstånd under det kommande året. och jag hoppas, att så måtte kunna ske.

En betodling på 32,000 hektar kan icke tillfredsställa vad den konsumerande allmänheten gärna önskar. Den tillfredsställer vad det svenska folket oavvisligen behöver, men en önskan att få till sitt förfogande en vida större kvantitet socker än den, som nu är ransonerad, är nog allmän både bland hög och låg, bland fattig och rik. Men säkerställda äro vi icke, det vet herr Månsson lika väl som jag, förrän importen av socker är tryggrad i tillräcklig grad. Det stora avtalet har tillförsäkrat oss exportlicens å en viss kvantitet, men — och även detta torde herr Fabian Månsson veta lika väl som jag — denna kvantitet har redan importerats till landet och dessutom ha vi fått vissa smärre kvantiteter från Danmark.

Trots att jag, herr talman, bland de sakkunniga reserverat mig till förmån för ett lägre betpris än 7 kronor 50 öre, ber jag dock, såsom frågan nu ligger, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anförde:

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren yttrade, att han vid bedömande av sockerbetpriset utgått från, att det skulle vara en viss proportion mellan priset på betor och priset på andra produktionsväxter såsom potatis och brödsäd. Jag tror icke, att en dylik jämförelse håller streck eller att över huvud taget en sådan uppfattning som den föregående ärade talarens är grundad på fakta. Ty säkert är, att det sockerbetpris, som nu är satt, icke motsvarar priserna på potatis och spannmål på sådant sätt, att betodlarna kunna anse det vara lönande att fortsätta med betodlingen. Men det oaktat vil jag icke neka till, att med det av Kungl. Maj:t åsatta betpriset det finnes utsikter till, att vi fortfarande kunna ha någon betodling kvar. Säkert är dock i alla fall att, därför att de sakkunniges förslag icke blivit följt helt och hållet, det i vissa trakter kommit att bli en väsentlig minskning av sockerbetsodlingen, i synnerhet i de trakter, där man icke kan upprätthålla den medelavkastning per hektar, som man kan

få i de bördigaste delarna av landet. ty de sakkunniges förslag motsvarar icke, som det står i propositionen, en medelskörd i de mindre gynnsamt lottade trakterna, utan det motsvarar alldeles säkert en medelskörd i de mera gynnsamt ställda orterna, åtminstone under sådana år, då skörden blir medelmåttig.

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)*

Jag finner i den diskussion, som här förts, en lycklig omständighet däri, att en del talare trots sin underförstådda önskan att få ner sockerprisen och betprisen dock säga, att de icke kunna taga på sitt ansvar att nu yrka nedsättning i det hänseendet. Men detta ansvar tyckes man icke känna så djupt, när vi höra, att det, under förutsättning att det blir fullständig importmöjlighet, skall bli helt annorlunda. Jag ser saken på annat sätt. Sockerproduktionen borde i vårt land vara en så allmän angelägenhet att vi var och en skulle tänka på det sättet, att man bör betala betodlingen så, att vi kunna få tillräckligt med socker inom landet. Det har icke varit så under ransoneringstiden, och det är svårt att säga, om det snart kan bli på det sättet. att var och en får förbruka så mycket socker, som man kan behöva. Det är från sakkunnigt håll påvisat, att socker äger ett näringsvärde, som är av ofantligt stor betydelse, och därför bör man vara angelägen om, att odlingen skall kunna fortgå och utvecklas. Detta står emellertid knappast i överensstämmelse med den motive-ring, som departementschefen lämnat i propositionen, där han säger, att vi få inskränka produktionen till det minsta möjliga eller till det oundgängliga behovet, ty detta oundgängliga behov ha vi under kristiden sett vara ganska minimalt i förhållande till det verkliga behovet. I sakens nuvarande läge är det dock icke möjligt, det förstår man mycket väl, att kunna följa de sakkunniges förslag, som väl ändå innebär ett minimum av vad man skulle önska, om sockerbetsodlingen skulle ha någon utsikt att kunna utvidgas utan man får naturligtvis finna sig i utskottets beslut i det hänseendet.

Jag skall emellertid begagna detta tillfälle att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framföra en begäran, som jag är övertygad om är ganska allmän inom betodlande distrikt, och som, enligt vad jag har mig bekant, redan förut till herr statsrådet framburits, nämligen att något borde åtgöras, för att det skulle bli fria frakter för betodlarna, i det att det träffades en överenskommelse mellan betodlarna och sockerfabrikerna, att varje odlare finge lämna betorna fraktfritt. Detta vore en rättvis anordning, som skulle bidra till, att betodlingen bleve ökad, under förutsättningen dock att betpriset motsvarar produktionskostnaden, att vi kunde bli säkerställda för, att icke sockerbrist skulle råda i landet. Det är denna begäran jag ber att få framföra till herr statsrådet i förhoppning, att han måtte göra vad som är möjligt för att hjälpa betodlarna i det avseendet. I annat fall är det min övertygelse, att betodlarna i mellersta Sverige komma att övergå till annan odling i ganska stor skala i stället för att fortsätta med den besvärliga och kostsamma sockerbetsodlingen. Låt vara att detta är den odling, som mest bidrager till att höja jordkulturen, så äro dock härmed förenade så dryga omkostnader med hänsyn till den dyra arbets-

Ang. viss garanti åt de svenska sockerfabriks-aktiebolagen.

(Forts.)

kraften och den myckna gödning som erfordras, varjämte det med denna odling följer så många andra olägenheter i jämförelse med annan odling, att om man icke får full betalning och det icke blir tillräckligt bekvämt ordnat för att frakta betorna till sockerfabrikerna och för att få tillbaka betavfallet, odlingen kommer att i väsentlig mån minskas. Det är på grund härav, som jag gjort denna framställning till herr statsrådet om att betodlarna skola få fria frakter, så att de kunna fortsätta med odling av sockerbetor.

Under sådana förhållanden instämmer även jag uti utskottets förslag.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade:

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Då jag begärde ordet, hade jag ämnat något bemöta allas vår vän Fabian Månssons uttalanden i denna fråga. Jag har emellertid blivit förekommen av andra talare, vilka ingått på ett dylikt bemötande, men jag ber dock att få rikta en uppmaning till herr Månsson, när han verkar som vårt ekonomiska lexikon i kammaren. Att han det gör, värderar jag honom mycket för, och jag vet, att hans uppgifter äro sakliga och att han gör sig stort besvär med att få alla sifferuppgifter så riktiga, som han tror sig kunna få dem. Jag skulle nu bara vilja se herr Månsson att ägna sig något åt problemet, hur lantbruksarbetarna skola kunna få någorlunda anständigt betalt, om all vår diktan och traktan skall gå ut på att hålla livsmedelspriserna så låga, som det är tänkbart. Jag har aldrig kunnat se, att de två sakerna kunna förenas, och jag är övertygad om, att herr Månsson intresserar sig för jordbruksarbetarna och att han vill bereda dem en människovärdig tillvaro.

Herr Månsson talade om agrarerna och hurusom agrarsynpunkterna jämt gjorde sig gällande. Detta påstående kan jag icke finna vara befogat, ty odlarna av sockerbetor ha ju efter hand försvunnit under kristiden. De ha icke hållit sig framme, de ha blivit färre och färre till antalet, och jag fruktar för, att de skola bli ännu fåtaligare än hittills. Då böra de icke ha uppsträckning, när de gå vackert undan, så fort de kunna.

Jag skall icke inlåta mig på frågan, om sockerbetspriset under nuvarande förhållanden bör vara det ena eller det andra. Det ställer sig betydligt olika för dem, som driva odlingen i smått med tillhjälp av eget folk, och för dem, som driva den i stort och härför lega arbetskraft. Jag tror icke, att de senare komma att trängas om att få teckna sig för en viss areal, ty det är klart, att om man i Skåne skall bedriva sockerbetskötsel med helt och hållet legd arbetskraft, kan det icke ske med de priser, som här äro beräknade. Dock är det tydligt, att man på detta liksom på andra områden snart får känna på den återgående rörelsen. Jag tillät mig i fjolårets remissdebatt framhålla, att det då kommer att bli allvarligt, och det vi hittills erfarit i det avseendet är blott vad jag betraktar som en förelöpare

till vad som komma skall. Det blir nog då allvarligt på många andra områden än inom jordbruket och på livsmedelsområdet.

Jag kommer nu till den fråga, som egentligen gjorde, att jag begärde ordet, och som jag skulle vilja uttala mig en liten smula om. Det är så, att hur olika åsikter man än har om sockerpris och sockerbetsodling, önska alla, att ransoneringsen skall upphöra ju förr dess hellre. Den önskan tror jag är allmän. Jag har hört det i konsumentkretsar, som man kallar de fattigaste, jag har hört det bland burget folk, jag har hört det från alla håll och kanter. När man genomläser den kungl. propositionen, så erkänner jag, att det nedlagts synnerligen mycket arbete på att belysa de många olika faktorer, som äro bestämmande för, huruvida man skall kunna komma till ett ekonomiskt hållbart resultat, så att staten vet, vad den skall göra och offra. Man vill visst helst laga så, att odlingen kan bära sig, utan att staten behöver ge direkta anslag för prisregleringen. Jag ger mitt erkännande åt den synpunkten, men det är besvärligt att komma dithän och det är litet motsägelser, som bli den oundvikliga följden. För att få ett klart grepp på den ekonomiska sidan av saken har man varit tvungen att sätta en maximigräns för odlingen vid 32.000 hektar, när det gäller Svenska Sockerfabriksaktiebolaget. För mellersta Sverige har man däremot icke gjort så. Det är litet underligt, att man bestämt en sådan gräns, då alla önska, att det skall bli mera socker här i landet. Man kan icke värja sig för, att detta innebär en motsägelse, men jag förstår mycket väl, att man infört ifrågavarande bestämmelse för att vara på den säkra sidan i ekonomiskt hänseende. Nå, finns det med denna bestämmelse någon större utsikt för, att man under det konsumtionsår, som börjar den 1 november, skall komma ifrån ransoneringsen? Jag tror det knappast. Nu skall jag icke inlåta mig på frågan, om det finns utsikt, att de 32 000 hektaren bli tecknade eller icke, utan jag räknar med den gynnsammaste förutsättningen, nämligen att de bli tecknade efter bestämda villkor. Låt oss då se, hur mycket socker konsumeras, när förbrukningen var fri. Under förbrukningsåret 1913 åtgick 273 kg. råsocker per individ, år 1914 28.17 kg. och 1915 — det sista år konsumtionen var fri — 31,36 kg. Detta är genomsnittsförbrukningen och häri ingår icke blott den direkta personliga konsumtionen utan även den sockerkvantitet, som använts av vissa industrier. Då frågar man sig, hur mycket socker behöfve finnas disponibelt, för att man skulle kunna låta ransoneringsen bortfalla. Jag talar icke om, att man skulle låta prisregleringen försvinna utan blott själva ransoneringsen, då ju dessa saker kunna skiljas åt. Den person, som gjort upp kalkylerna och som är väl insatt i förhållandena, går ut ifrån, att man skulle behöva ha tillgänglig för nästa konsumtionsår en råsockermängd av 34,5 kg. per person. Han erinrar, att när en vara släppes fri, som marknaden är utpumpad på, förbrukas mera härav, än när ingen reglering förut skett, och jag tror, att detta är riktigt. Hur mycket råsocker skulle då behövas inalles? Jo. 200.000 ton. Hur mycket kan man komma till även under de gynnsammaste förhållanden, vilka angivas i den kungl. propositionen?

Ang. viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen.

(Forts.)

Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.

(Forts.)

Om man räknar med en genomsnittsskörd av betor och en genomsnittlig sockerhalt, får man sätta råsockermängden per hektar till 4 ton. Man har då tagit hänsyn till, att jorden är tämligen utsugen. Det har stått mycket litet artificiell gödning till buds; nu har det börjat komma in mera sådan, men den är så dyr, att priset verkar återhållande. Räknar man med, att det odlas 32,000 hektar och att varje hektar ger 4 ton, är man uppe i 128,000 ton. Läggas härtill vad man kan få från mellersta Sveriges sockerbolag, och tar man icke till detta för nu gott, utan räknar med en avkastning härifrån på, låt oss säga, 12,000 ton, så blir det hela 140 000 ton. Det fattas sålunda 60,000 ton, som skulle behöva bli tillgängliga för konsumtionsåret, innan man kan släppa ransoneringen.

Vi känna icke, om handelsavtalet med ententemakterna lägger hinder ivägen för import av socker eller huruvida man har hopp om, att förhållandena skola förbättras för oss, eller om vi över huvud ha utsikt att kunna köpa socker i utlandet — det är frågor, som undandra sig en utomståendes bedömning. Då jag emellertid tror, att de approximativa beräkningar, jag här åberopat, i stort sett äro så hållbara de kunna bli, vore det nog av största betydelse för hela folket, om det kunde givas någon utväg, så att man komme fram något längre än vad i den kungl. propositionen anges. Jag tycker, att detta skulle kunna vara möjligt genom samarbete mellan cheferna för jordbruks- och finansdepartementen, ty jag ber herrar statsråd vara övertygade, att det är så, som herr vice talmannen yttrade, att en köpare gärna skulle vilja ge litet mera än det fastställda maximipriset för socker, blott man kunde få den efterträdta vara, det här är fråga om. Om man de senaste åren fått köpa socker utanför ransoneringen, har man ju nödgats betala oskäligen höga priser. Att komma från ransoneringen och det så snart som möjligt, detta anser jag vara det stora, det centrala i frågan, och jag tror icke, att någon motsäger mig härutinnan. Men jag erkänner, att härvid möta oerhört stora svårigheter, ty det är alldeles klart, att statens finanser icke medgiva, att man utbetalar stora summor på alla håll och kanter, där det i verkligheten kräves reglering. Det är dock så, att om man genom att höja priset med exempelvis 10 öre pr kilogram, kunde åstadkomma att teckning till större areal än 32,000 hektar kunde emottagas, vore det helt säkert till utomordentligt stort gagn, och man bleve välsignad av den ojämförligt största delen av svenska folket.

Jag vet icke, om det är möjligt att realisera en sådan tanke, men jag har ansett det vara min plikt att yttra dessa ord idag till den kraft och verkan, de möjligen kunna ha. Det är vida kretsar av folket, som dela min uppfattning, men det är naturligtvis för mig omöjligt att kunna säga, att denna tanke kan realiseras. Emellertid, finnes möjlighet härtill, så vore det en utomordentligt god sak.

Herr talman! Jag har icke något annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets föreliggande förslag.

Herr von Sneidern: Den föregående ärade talaren komplimenterade herr Fabian Månsson för de sakliga uppgifter, som

han lämnade i debatten, och jag vill naturligtvis icke bestrida riktigheten av de siffror, som han här anförde, men jag undrar, om de äga så stort bevisvärde för det ändamål, han åsyftade. Han ville påstå, att de svenska jordbrukarna hade skinnat den övriga befolkningen under dessa tider, och såsom bevis därför framlade han vissa siffror, som hänförde sig till den svenska skördens värde före och under krisen. Men det är dock icke detta bruttovärde, som utgör en mätare på vad jordbrukarna kunna förtjäna, utan man får väl ha uppgifter angående det verkliga nettot. I det avseendet ville väl herr Fabian Månsson göra gällande, att de upplysningar han lämnade beträffande de insättningar, som förekommit i olika bankinsättningar å landsbygden, vore utslagsgivande. Men vi få icke glömma, att en stor del av dessa insättningar i landsortsbankerna kommer från annat håll än den jordbruksidkande befolkningen, och inte heller får man glömma, att mycket av de penninginsättningar, som göras av de jordbruksidkande klasserna, härrör därav, att en stor del av deras tillgångar på grund av realisation av det ena eller andra värdeföremålet blivit likvida, varför det verkliga värdet av den förtjänst, som inhöstats, icke är så stort, som det av siffrorna att döma synes vara. Å andra sidan vill jag naturligtvis icke förneka, utan anser i likhet med herr Fabian Månsson, att många olämpliga yttringar framkommit från den krets, som han väl närmast åsyftade med sitt ord »agrarismen».

Vad jag egentligen begärde ordet för var för att i rättvisans namn göra några erinringar i anledning av det betpris, som nu blivit fastställt. Det gick en underton genom det anförande, varmed denna debatt öppnades, att man endast nödd och tvungen gått med på fastställande av detta betpris, och att det över huvud var oskäligt liksom även de betpris, som under föregående år blivit stipulerade. Jag vill påpeka ett förhållande, som gör, att faktiskt de betpris, som förut varit gällande, i jämförelse med prisen på andra jordbruksprodukter icke varit så oskäligen som från en del håll gjorts gällande. Jag vill erinra, att betprisen blivit bestämda under hösten året innan eller på nyåret samma år, som betorna skördats, under det att prisen på övriga jordbruksprodukter fastställts senare under sommaren samma år dessa produkter inhöstats. Därav har följt, att då den allmänna prisnivån ständigt varit stadd i stegring, betpriset kommit att i förhållande till andra priser ställa sig jämförelsevis lågt.

Det är nu tredje gången, som vi genom riksdagens ingripande fastställa betpriset. Första gången gällde det icke någon konkurrens mellan olika odlingar. Det var då endast fråga om att av billighetshänsyn medgiva en ökning av det pris, vartill betodlarna voro kontraktsenligt bundna. Att denna höjning icke blev så stor, som från en del håll begärdes, var uppenbart riktigt, och jag kan endast förvåna mig över och beklaga, att en del betodlare icke fullgjord sina skyldigheter enligt kontrakten, utan sveko den uppgift, som de kunna anses ha åtagit sig vid detta tillfälle. När betodlarkontrakten med år 1917 upphörde, inträdde en annan situation. Bet-

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

odlarna voro naturligtvis i den ställningen, att de hade att välja mellan de olika kulturer, som de skule sla sig på. Då framlade de själva förslag till betpriser hösten 1917, och dessa priser, som av betouarna begärdes, beviljades av riksdagen utan nagon som helst inskränkning. Jag tror därför, att, då jordbruksutskottets ärade ordförande här yttrade, att man på sina hall i landet var missbelaten med det satt, varpå riksdagen skött prissättningen av betorna, de, som lämnat honom dessa upplysningar, tagit fel. Det föreligger icke något fel från riksdagens sida, ty riksdagen och Kungl. Maj:t endast villforo de framställningar, som kommit från betodlarna själva, men, som jag sade, när sedan dessa pris kommo att tillämpas, hade det övriga prisläget blivit så förändrat, att jordbrukarna förtjänade mera på andra odlingar, och därav kom ett missnöje att uppstå. I närvarande stund är ju förhållandet något helt annat. Betodlarna ha även nu framkommit med sina anspråk. Vid den tidpunkt, då detta skedde, var de sakkunnigas majoritet, till vilken såväl herr Nilsson i Tånga som jag hörde, beredd att gå med på det pris, som begärdes, eller 8 kr. per deciton. Nu befinna vi oss i ett annat läge, vi befinna oss icke nu längre i den ställningen, att det är jämnt stigande pris även på jordbruksprodukter, utan det är fallande pris och fallande läge, varav man har mer kännig för varje månad som går, så att det pris, som vi möjligen kunde varit beredda att betala och som vi voro beredda att tillmötesgå en tid före jul, ställer sig nu så pass högt, att jag åtminstone för min del anser, att det pris, som av regeringen föreslås, eller kr. 7:50, är fullt tillräckligt och bör uppmuntra den odling av sockerbetor, som man vill ha till stånd. Det har ju av flera talare förut påpekats, att man befinner sig i en ställning av osäkerhet, och denna osäkerhet nödvändiggör åtgärder för upprätthållande av odlingen även till pris, som möjligen, då man kommer till betalningen av dem, befinnas tämligen höga. Men då kan man till sin tröst säga, att under perioden av stigande pris fingo betodlarna i jämförelse med andra förtjäna litet. Om de nu i år skule förtjäna litet mer än andra, så kanske dessa förhållanden kunna anses utjämnas varandra.

Herr Fabian Månsson vände sig mot de sockerpris vi ha och anförde huru de förändrats. Ja, men herr Fabian Månsson kan väl icke begära, att sockerprisen icke skule något så när följa den allmänna kurvan. Och det är att märka att prisstegringen i fråga om socker icke varit så stor som beträffande andra varor. Vid början av denna kristid var, om jag ej misstänker mig, priset på krossad melis, som nu är den huvudsakliga artikeln, 52 öre pr kg., och nu är det fastställt till 1 kr. — vi ha sålunda här en förhöjning, som, märk väl, först är att räkna med från den 1 januari 1919, av nära på 100 %. Jag tror vi kunna säga, att de flesta andra varor undergått starkare prisförhöjning. Tillbakahållandet i fråga om sockerpriset har man lyckats åstadkomma genom åtgärder, som statsmakterna varit i tillfälle att vidtaga genom den hand, som de haft om hela sockerfabrikationen.

Med hänsyn till de omständigheter som nu föreligga kan jag

icke finna annat, än att den framställning, som gjorts här av Kungl. Maj:t, och det tillstyrkande, som utskottet lämnat, bör av alla befallas, och jag ber därför att få förena mig i hemställan om bifall.

Jag vill blott göra ett tillägg och det riktar sig mot herr Andersson i Knäppinge, som vände sig mot det pris, som blivit fastställt. fastän han ej vågade yrka något annat, och påstod att detta icke skulle vara bestämt med hänsyn till konkurrensen med andra odlingar. Jo, det är just vad som skett. Om herr Andersson går igenom alla handlingar, så finner han, att just i jämförelse med andra odlingar har man kommit till detta pris. Till det högre priset av 8 kr. kom man genom att lägga till en extra fraktkostnad för att eventuellt kunna föra ut betodlingen till områden, där den förut ej funnits. Det allmänna läget med större möjlighet till import har gjort att regeringen fränfallit denna möjlighet. Jag anser, att man bör nöja sig med vad man får för detta pris, och jag tror även, att detta i den situation, vari man nu befinner sig, är riktigt.

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Ports.)

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Petersson: Herr talman! Då intet formligt yrkande om avslag blivit gjort, behövde jag ju icke förlänga debatten på något sätt. Men herr Olsson i Kullenbergstorp formade åtminstone slutet av sitt anförande på sådant sätt, att jag anser mig böra säga några ord med anledning särskilt av hans yttrande.

Han rörde sig huvudsakligen omkring det spörsmålet: varför har man gjort en begränsning i odlingsarealen, och kan man icke med hänsyn till önskningarna bl. a. att få bort ransoneringen och få en rikligare sockerproduktion inom landet söka få en ändring till stånd i detta förhållande? Jag uppfattade åtminstone herr Olssons tankegång ungefär så.

Vad det första angår, frågan om begränsning av odlingsarealen, så lär väl var och en, som närmare läst propositionen och tagit del av innehålllet i densamma, inse anledningarna till, att man ansett sig böra föreslå en begränsning. I själva verket har ju problemet legat på det sättet, att man icke har ansett sig kunna lämna denna fråga om tryggandet av landets oundgängligaste sockerbehov åt sitt eget öde, så att säga. Man har ansett, att importförhållandena ännu äro så pass osäkra, att man icke kan lita på dem, i varje fall icke lita enbart på dem, utan man måste tillse att det blir en sockerproduktion inom landet. Denna sockerproduktion inom landet kunde knappast komma till stånd med mindre, än att staten vidtog vissa åtgärder, som gingo ut på utfästelser från statens sida. utfästelser, som kunna leda till, att staten antingen nödgas uppehålla de sockerpris och således betunga befolkningen i landet med ett sockerpris, som kan komma att ligga mer eller mindre över det sockerpris, som betingas på den allmänna världsmarknaden och till vilket socker möjligen skulle kunna importeras i landet, eller också att staten finge sätta emellan med pengar för att bringa ned det pris, som staten en gång gått in för.

I själva verket betyder alltså det beslut, som herrarna nu stå

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

i begrepp: att fatta, i realiteten detsamma som att utfästa ett minimipris för sockerbetsodlingen inom landet, och detta minimipris kan och kommer ovillkorligen att ådraga staten förpliktelser. Då ligger det ju mycket nära till hands, det »ligger alldeles på hyllan», som man säger, att fråga sig: hur långt skall staten gå i dessa sina förpliktelser, och vilka risker skall staten åtaga sig? På det vill jag svara: staten får åtaga sig förpliktelser så långt, att man kan med säkerhet få det oundgängliga sockerbehovet tryggt, men icke därutöver. Visst är önskvärt t. ex. att få så mycket, att man kan slippa ransoneringen. Men härvidlag anser jag icke, att staten bör utfästa sig för större förpliktelser, än som är nödigt d. v. s. stanna vid att trygga det oundgängliga behovet. Därtill kan man ha rätt att knyta den förhoppningen — och det finns åtminstone mycket stora sannolikheter för, att så skall ske — att man genom import skall få ett rätt väsentligt plus i den tillgång, som kan åstadkommas genom inhemsk produktion. Lyckas det, kan man få en import så pass stor, att den tillsammans med den inhemska produktionen, som kan komma fram på grund av denna begränsning till 32,000 hektar plus den odling, som kan komma till stånd i mellersta Sverige, så att det räcker till det beräknade behovet även med fri ransonering, då anser jag, att man kan ha hopp om att bli av med ransoneringen. Kan man däremot icke få så stor import till stånd vid sidan av vad vi ha, ja, då stå vi ännu en tid inför nödvändigheten att uppehålla denna ransonering.

Jag kan för min del således icke ge herr Olsson i Kullenbergs-torp någon förhoppning om någon förändring i de begränsningar och de bestämmelser, som här blivit uppdragna och angivna i propositionen och som nu, om herrarna godkänna förslaget, ju bli på sätt och vis godkända av riksdagen. Jag kan icke ställa i utsikt, att någon förändring i det fallet kan komma till stånd, och jag kan således heller icke ställa i utsikt, att sådana önskemål bli tillgodosedda som de, som framförts av representanten för Öland, herr Andersson i Knäppinge, nämligen att betodlarna skulle få detta pris 7:50 kr., men bli helt och hållet befriade från att deltaga i frakterna. Ty där står bland detaljerna rörande de eventuella överenskommelserna mellan sockerbolagen och betodlarna som ett särskilt moment intagen även fraktfrågan, och jag tror icke, att sockerbolagen äro benägna att gå längre, än dessa bestämmelser anvisa. Sockerbolagen lära icke vara benägna att betala hela frakten, när de enligt överenskommelsen ha rätt att gå på den gamla vägen, således att frakten skall delas mellan betodlarna och bruken.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet med anledning av herr Anderssons i Knäppinge yttrande. Herr von Sneidern har nu förekommit mig och sagt en del av vad jag ämnade säga.

Herr Andersson i Knäppinge befarade en minskad sockerbetsodling. Ja, därom kan man naturligtvis ingenting med bestämdhet säga. Men jag skulle vilja begagna detta tillfälle för att ge uttryck

av beklagande över den, såsom det tycks, rent av organiserade agitation, som bedrivs inom vissa lantmannakretsar, i syfte att förhindra användning av konstgödsel på grund av det höga priset. Ja, det är beklagligt, att priset för konstgödsel skall vara så högt, som det är. Men jag vill säga, att priset på sockerbetor fullkomligt täcker det nuvarande priset på konstgödsel. Det är klart, att skulle en sådan agitation komma att bära frukt, så komme följden att bli, att det bleve en i hög grad minskad tillgång på socker. Ty det är konstaterat, att full konstgödsel till sockerbetor ökar avkastningen med i runt tal 50 decillion pr hektar. Det fördyrar produktionskostnaderna i hög grad, men man vinner vad man syftar till, nämligen en ökad produktion.

Medan jag har ordet, vill jag beröra ytterligare ett par saker. Det vore önskligt att odling av sockerbetor kunde i större utsträckning än hittills ledas in på sådana banor, att det bleve småbrukarna, d. v. s. de mindre och medelstora jordbruken, som bedreve denna odling. Ty därigenom vunnnes möjlighet att i ganska väsentlig mån kunna bringa ned produktionskostnaderna. Och jag skall med några siffror här visa, att vi redan äro ganska långt inne på detta område. Herr Fabian Månsson använde i sitt första anförande uttrycket »storagrärer», men detta uttryck kan man icke — bortsett från få undantag — tillämpa på betodlarna, ty betodlingen är en genuin småbruksodling, bedriven på de mindre och medelstora jordbruken. Jag skall, som sagt, nämna några siffror som visa detta. Antalet betodlare tillhörande svenska sockerfabriksaktiefbolaget sistlidet år, 1918, utgjorde 16,121. Av dessa 16,121 odlare var det icke mindre än 10,792, vilkas odlingsareal understeg 2,5 hektar, 2,720 odlare med en areal av mellan 2,5 till 10 hektar och odlare utöver denna areal, d. v. s. över 10 hektar, uppgingo till ett antal av 310. Minskningen i sockerbetsodlingen får i huvudsak skrivas på de större jordbrukens konto. De mindre jordbruken och de medelstora ha nämligen allmänt hållit sin odling uppe. Men minskningen har inträtt å de större gårdarna, vartill bristen på arbetskraft i viss mån medverkat. Det vore lyckligt om man kunde driva denna odling in på de banor där den rätteligen hör hemma.

Herr Månsson i Hagaström: Herr talman! Jag skall anförda endast ett par ord. — Herr Nilsson i Tånga ville framställa mig, som om jag vore entrådlig i huvudet och bara hade en enda tanke beträffande sådana här saker, nämligen: vad kostar det i skatt, hur mycket mera kostar det att köpa vederbörande vara från utlandet?

Nu är det ju klart, att när vårt land är en del av det stora världshushållet, vi icke kunna gå ifrån att beräkna: hur mycket ha vi, om vi tillverka den varan, och hur mycket ha vi, om vi tillverka den? Jag vill tvärtom säga, att de äro entrådiga i huvudet, som räkna så: antingen odla vi betor, och då ha vi så och så mycket till de och de omkostnaderna och bördorna, eller också upphör jorden att existera eller det växer ingenting på den. Jag förmodar,

Ang. viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiefbolagen.
(Forts.)

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)*

att det har vuxit vete och råg på den skånska jorden från Odens dagar och ändå längre tillbaka i tiden och fram till den tid, då man började odla betor. Jag förmodar, att det växer fortfarande råg och vete på den skånska jorden, om man inte odlar betor. Man måste väl i varje fall räkna med, att det är skillnad mellan vete-skörd och sockerbetskörd eller mellan foderbetskörd och sockerbetskörd. Jag är säker på, att om vi fråga oss, hur många hektar jord odlas med betor och hur mycket betalas för dessa, och dividera den betalade summan med antalet hektar — i förfölj 2:40 kronor per 100 kilogram, i fjol ungefär 5:30 kronor per 100 kilogram och i år 7:50—8 kronor per 100 kilogram — så skola vi komma underfund med att en stegringsproportion gör sig gällande. Det blir en kostnadsstegring för det hela från 18,5 miljon kronor i förfölj till 70—80 miljoner kronor i år, som icke kan anses vara anständig och minst av allt försvarlig inför människor, som räkna ekonomiskt. Ingen av er skulle i sina affärer vilja vara med om en liknande historia, som det här är. Men att det får gå för sig, det tror jag det, när man har en riksdag och en regering så barnsliga, att man kan husera med dem efter behag, att man kan narra av dem så oerhörda summor på bekostnad av stora grupper i landet till förmån för en klick betodlare i Sydsåne, ja, när man har den stora lyckan i ett av Gud så med dumhet utstyrt land och folk, varför inte använda sig av denna dumhet?

Å nej, herr Nilsson i Tånga, jag är icke så entrådlig i huvudet i alla sådana saker. Det kan till och med tänkas sådana historier som den, att jag stannar och gör följande beräkning: Nu hava vi genom den härskande ekonomiska åskådningen, genom lagstiftarnas missgrepp nedlagt avsevärda summor på att få upp t. ex. en viss industri. Vad kostar den industrien i fortsatt understöd? Vad förlora vi, om vi slå ihjäl den? Det är icke uteslutet, att jag i ett sådant fall till och med kan vara med om att fortfarande bevilja understöd, under villkor nämligen, att en förbättring inträder, så att man kan avbryta hela systemet; men det innebär ej, att jag går med på den uppenbaraste galenskap, och här är fråga om sådant.

Här drages det fram siffror: så och så många tusen arbetare är det i den industrien. Man talar inte om att somliga av dessa arbetare arbeta inom industrien två veckor, tre veckor, fem veckor och blott en ytterligt liten procent hela året om. Man talar om, att så mycket hava järnvägarna i frakt. Ha inte Skånes järnvägar frakter, om det växer vete på åkrarna? Så går hela resonemang, och jag säger, att de hjärnor torde vara mer entrådiga än min, som föra ett sådant resonemang.

Ett vanligt resonemang ifrån herr Röings sida, när det gäller de här frågorna och särskilt denna sak är följande: Ja, herrarna ha sig själva att skylla; ni ha i er dumhet beviljat sådana ofantliga tullar på socker en gång, och ni ha varit med om att genom detta tullbeviljande framlocka en olycklig industri här i landet. Nu få ni i fortsättningen bära följderna därav och vara med om att votera

i frågan från år till år, årtionde ut och årtionde in. Det är tankegången i herr Rönings resonemang. Det ligger ett grynn av rättvisa i denna beskyllning, men den träffar ytterst få av er här, ty ni voro icke närvarande i denna kammare, när dessa skatter beviljades en gång i världen. Dessutom är det väl valmanskären obetaget att i varje fall vart tredje år säga sin mening: Nu vilja vi ha det så och så. Att riksdagen under en period bestämt en sak är väl icke en för en annan period vald riksdag tvungen att vilbliva; den riksdagen är väl ej tvungen att följa i den andra riksdagens spår. Tvärtom äro väl valmännen fullkomligt suveräna, och efter nyval äro riksdagsmännen suveräna, när det gäller ändrad mening. Det är i varje fall min uppfattning.

Man säger, att lönerna ha stigit så ofantligt. Ja, jordbrukets löner hava stigit i Dalarna och Hälsingland och på några andra ställen. Men det är ju rätt åt vederbörande där, för att nu använda en skånsk storbondes uttryck, vilken bonde en gång sade till mig, då jag förklarade, att man uppe i Hälsingland och Dalarna kunde klara sig utan jordbrukstullar: Ja, det tror jag, där växer ingenting. Man kan betala höga löner i Dalarna och Hälsingland, »därför att där växer ingenting!» Men i Skåne, det vet jag faktiskt, är det så ställt, att den dag i dag är eller i somras fick folk gå på sommardagsverket för 4 kronor 50 öre, till och med mindre om dagen och föda sig själva därpå. Det gäller här fullgod arbetskraft, som avlönas på det viset. allt under det man betalar 10—12 kronor på andra ställen uppe i landet. I Skåne, Sydsåne i synnerhet, ha jordbruksarbetarna fortfarande den uslaste avlöning här i landet. Det är bara ett upprepande av den eviga, gamla läxan, att ju mer privilegierad ställning en grupp har, desto mindre är den villig att betala tillräckliga arbetslöner.

Nu anfördes här stenkolsprisen som skäl till, att man återigen måste svänga upp utgifterna för betorna med 30 miljoner kronor eller i alla fall med 60—70 procent. Ja, men stenkolen för den betskörd, varom nu är fråga, skola väl icke användas förrän fram på nästa höst. Och när frakterna kunna bliva reducerade med en femtedel, bör väl en reduktion av här beräknade frakter göras och följaktligen även kolpriserna sjunka avsevärt till nästa höst.

Nu sade min vän herr Rönig, att han ville karikera mitt yttrande så, att jag antytt, att om vi haft Hammarskjöld kvar i regeringen, vi icke skulle hava haft sådana höga sockerpriser som de, inför vilka vi nu stå. Ja, herr Rönig, i viss mån är det nog så, ty — det kunna vi icke undgå att erkänna — när vänstern står i samlad opposition, vågar en högerregering icke på det viset utmana folket, som folkets egna förtroendemän våga. Därför anser jag på många skäl en anständig och hyfsad högerregering långt önskvärdare än en vänsterregering. Det vill jag nu en gång för alla förkunna. Som vänsterman och ur vänstersynpunkt måste jag önska en högerregering, liksom herrarna av högern otvivelaktigt tacka Gud varenda kväll på sina knän, att vi nu hava vänsterregering.

Nu är det en sak, som man icke kan ungå, nämligen förhållan-

Ang. viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

denas makt, som varje regering i viss mån blir offer för. Man bör därför icke hudflänga en regering över hövan, men det borde herrarna av vänstern erinra sig, när vi nu återigen gå ut i valstriderna. Jag minns, som jag sade i remissdebatten, när man stod i Folkets hus' hall här i Stockholm och höll löftesyllda valanföranden och hade solen i den ena västfickan och månen i den andra: bara man kom i kanslihuset, ja då skulle alla få det bra. — Man skall vara rimlig med sina löften. Då blir det mindre oro och desillusion i landet. Om man säger: Jag vill försöka vara landets ödmjuka tjänare så långt jag kan — så har man sedan lättare att tillfredsställa landet; då begäres det icke av en mera, än man kan göra. Men om man säger: Jag skall taga ned hela Mohammeds paradiset, om ni väljer mig — så får man ur-äkta, att folket vill ha en smula mer av verklighet, när man kommer i kanslihuset. Det må vi en gång för alla skriva oss bakom örat, att vi få fara varliga fram med löfterna i valstriderna.

Herr von Sneidern säger, att jag visserligen här i mitt anförande meddelat siffrorna för värdet av fem års bruttoskörd, men att jag å andra sidan glömt meddela nettot. Då må väl emellertid herr von Sneidern erkänna, att om man jämför skörden på viss jordareal med den på den tredubbla, så måste väl, om arealen är tredubbelt så stor, nettoskörden bli avsevärt mer än tredubblad. I vissa fall är det ju här, såsom påpekats i en artikel i Aftonbladet i förrgår, tror jag, att somliga sädeslag äro avsevärt reducerade till areal och till skördemängd, men att trots detta värdena på dem äro ofantligt höjda. Höskörden på odlad jord var i fjol 2,1 miljoner ton mot 2,5 miljoner året förut. Trots detta var värdeökningen, endast ökningen, 6 miljoner mot 3,82 miljoner året förut. Så är det också på flera håll. Omkostnaderna hava icke på långt när hållit jämna steg med värdeökningen, och nettot är mångdubbelt mot förut.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman! Endast ett par ord! Efter det storpolitiska anförande, som nyss hölls, är det väl svårt för kammarens ledamöter att komma ned till de små realiteterna.

Jag vill först begagna tillfället att tacka herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, för att jag fick omedelbart svar på min framställning. Men jag förstår, att herr statsrådet något missuppfattat mig, ty jag uttalade, att jag också ansåg, att staten icke kunde sträcka sin prisreglering alldeles uti det oändliga. Det bleve för tungt; staten tar för mycket på sina skuldror.

För att klargöra vad jag tänkte skulle kunna ligga inom möjligheternas område, vill jag närmare utveckla min tankegång i detta hänseende. Jag föreställde mig, att det var icke blott och bart på importen, utan även på produktionen inom landet beräkningen var gjord, och om det skulle kunna visa sig, att det kunde åstadkommas teckning till större areal än de 32,000 hektar, låt oss säga, att den kunde gå till 36,000 hektar eller något mera, det skulle vara möjligt, att man toge i övervägande, huruvida det icke vore skäl i att omedel-

bart medge en höjning av priset för socker till konsumenterna för att ekonomiskt säkerställa den kvantitet, som man kunde komma fram till på den vägen.

Jag ansåg nämligen, att konsumenten borde betala det där, blott för att han skulle komma undan ransoneringen. Det är på det sättet, som jag trodde, att någonting skulle kunna vinnas, men det är solklart, att om det visar sig, att teckningen till Svenska sockerfabriksaktiebolaget icke blir högre än 32 000 hektar, då är ingenting att göra. Det var under förutsättning, att det funnes flera, som ville odla till det här ifrågavarande priset, som jag bad herrar statsråden taga den saken i övervägande, om man icke kunde finna någon framkomlig väg. Och jag tror, att detta ligger inom möjligheternas område, såsom jag förut antytt.

Ang. viss garanti af de svenska sockerfabriksaktiebolagen.

(Forts.)

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Det är med mycket stor tvekan, jag tar till orda i en debatt som denna. Riksdagsarbetet blir alltmera sådant, att man tvingas specialisera sig på ett visst område, och man är alltid mer eller mindre osäker på alla de andra områdena. Jag har emellertid försökt att med mycket intresse följa denna debatt under förväntan, att jag därunder skulle få svar på den fråga, jag gjort mig: varför skall staten kasta ut dessa många miljoner till betodlare och sockerbolag? Jag måste bekänna, att jag icke fått ett tillfredsställande svar på den frågan. Man har från olika håll inom jordbruksutskottet trätt upp och förklarat, att man har en hel massa invändningar att göra, och att man icke känner sig på något sätt övertygad om, att den politik, som genom beviljande av dessa anslag bedrives, är riktig, men att man höjt sig av rädsla för att därest det göres obstruktion från betodlarnas sida, det icke skulle kunna importeras en tillräcklig mängd socker. Nödd och tvungen har man gått med på Kungl. Maj:ts förslag.

Jag tror för min del, att det finns anledning att uttala den meningen, att den politik, som kommer till uttryck i Kungl. Maj:ts proposition och i utskottets förslag, är en olycklig politik. Om vi länge skola fortgå på den vägen, komma vi aldrig ur de svårigheter, vari vi för närvarande befinna oss. Då komma vi under många år framåt att bli tvingade att från statens sida utgiva stora understödsbelopp åt håll, där man sannerligen borde kunna reda sig utan understöd, och man kommer att kräva detta understöd på det ena området med den motiveringen, att man givit sådant på det andra, och att det måste upprätthållas en viss balans. Herr Röing har ju också hävdad, att det är nödvändigt att på detta vis fastställa minimipris för sockerbetsodlingen, därför att det finns minimipris för potatis och spannmål, och man skall säkerligen icke underlåta, när vi skola behandla frågan om spannmåls- och potatisprisen, att aberopa detta minimipris för socker som argument för fortsatta minimipris för potatis och spannmål — ty annars kan det hända, skall man säga, att man icke vill odla spannmål och potatis utan föredrager att odla betor, och då stå vi alltså inför den eventualiteten att få leva på bara socker här i landet.

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

Vi måste bryta med detta olyckliga system, vari vi av ganska naturliga skäl kommit in under kristiden. Men även om man icke skulle vända sig mot systemet i och för sig, måste man säga, att det i den form, vari det här framträder, är mer än vanligt osympatiskt. Här har gjorts upp en kalkyl av en sakkunnig, och den har prövats av andra sakkunniga. Det skall naturligtvis icke falla mig in att söka bestrida riktigheten av dessa sakkunniges beräkningar på annat sätt än genom att säga, att jag vid ett föregående tillfälle haft anledning att sitta med i en diskussion, där man prövat på samma sätt uppgjorda kalkyler. Det gällde då också lantbruksprodukter, och nog höllo sig beräkningarna uppe vid högsta kanten, och nog hade man ett starkt intryck av, att de sålunda uppgjorda beräkningarna mycket väl tälde vid ganska avsevärda reduktioner.

Det finns också ett par andra synpunkter, som jag skulle vilja framdraga. I nu föreliggande beräkningar talas bl. a. om arbetslönerna, och det räknas med en viss daglön, som skall betalas till de arbetare, vilka sysselsätts vid betodlingen. Men det finns icke någon som helst garanti för, att denna arbetslön verkligen betalas. Den ingår i kalkylerna, men det enda, som verkligen fastslås, är att odlaren skall ha så och så mycket för sina betor och att staten skall genom inköpsplikt garantera detta pris. Om arbetsgivaren betalar den angivna arbetslönen, vet man icke. Det kan mycket väl hända, att den icke går till arbetaren utan bidrager till att öka vinsten. Det har heller icke i detta sammanhang framkastats någon tanke på, att det möjligen vore skal att kontrollera, om icke med de sålunda fixerade minimiprisen det finns betodlare, som komma att göra oskäligen vinster. Om staten skall garantera dessa betodlare mot förluster genom att tillskjuta stora summor, borde dock staten ha garanti för, att dessa tillskott och dessa fixerade priser icke betyda, att man helt enkelt skapar möjlighet för vissa producenter att göra sig oskäligen vinster.

Det finns en annan fråga, som också framställer sig här. Det är: vad blir konsekvensen av denna politik? Staten har åtagit sig inköpsplikt beträffande betodlingen, och detta har ansetts vara nödvändigt, för att det skulle produceras tillräckligt med socker inom landet. Men det finns en annan möjlighet att tillgodose vårt sockerbehov, och det är genom import. Det kan tänkas, att det finns folk i detta land, som är benäget att importera socker i så stor utsträckning och till så billiga priser, att den inhemska sockerbetodlingen icke vinner avsättning för sina dyrare produkter. Hur skall man hindra detta? Jo, genom importförbud. Vi skola alltså resa upp väggar mot import utifrån av billiga varor och på konstlad väg hålla uppe höga priser inom landet för att gudbevars trygga vår egen produktion.

Det finns en annan sak, som jag icke kan underlåta att beröra. Herr Röing talade vackra ord om hur blygsamt sockerbolaget var i sina anspråk — det utdelar icke mera än 5 % av aktiekapitalet och lägger icke beslag på mera än 7 millioner kronor i vinst. Det är icke anledning att draga upp hela historien om sockertrustens till-

komst jag vill blott erinra, hurusom dess kapital är urvattnat. varför dessa 5 % i själva verket representera en åtskilligt större procentsiffra. Men det kunde ju finnas anledning, när staten skall taga hand om sockerproduktionen, att också tänka på, om icke staten borde effektivt taga hand om åtminstone sockerdistribueringen och förädlingen av sockret genom att införa en socialisering av sockertrusten. Jag kan icke underlåta att framhålla detta, även med risk, att herr Fabian Månsson skall säga, att detta kommer att stå oss mycket dyrare. Saken tål väl i varje fall en undersökning.

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabrika-
aktiebolagen.*

(Forts.)

När jag är inne på det kapitlet, måste jag också säga, att jag förgäves väntat på att i dag få höra den fria företagsamhetens män, som annars vid alla tillfällen stå upp och deklamera om, att det privata initiativet, den fria företagsamheten skall rädda oss, skall ge oss tillräckligt med produkter och tillräckligt billiga produkter. Detta hör man alltid, när staten vill kontrollera en verksamhet, men när det gäller att få understöd av staten, tiga vederbörande stilla, då kryper man undan för tillfället, ty det passar illa i stil med det beprisade privata initiativet att göra en stor del av våra producenter till statens understödstagare.

Jag har den uppfattningen, att den politik, som funnit uttryck i den kungl. propositionen, är för vårt land och dess framtid så olycklig, att jag för min del icke kan taga på mitt ansvar att med min röst bidra till stödjande av en sådan politik, och jag anhåller därför, herr talman, att få yrka avslag å utskottets förslag.

Herr V e n n e r s t e n: Med anledning av ett yttrande av den senaste ärade talaren skall jag be att få lämna kammaren en upplysning, som ställer frågan om möjligheten att få till stånd tillräcklig import i god belysning. Jag var över i England för kort tid sedan och tillbragte en vecka i London. Under denna tid fann jag, att man där, såsom herr Röing förut sagt, icke hade så stor sockerranson, som vi ha. Man hade ett halvt engelskt skålpund per vecka, det är 226 gram. För fyra veckor gör det icke mera än 9 hektogram, alltså mindre än vi ha per månad. Nu lär denna ranson komma att höjas med 50 %, så att man får per vecka i stället för 226 gram 340 gram. På restauranger och dylika platser får man icke socker, utan engelsmännen få dricka sitt té utan socker, om de icke föra med sig av sin egen hushållsranson, och i det avseendet tror jag icke, att någon förändring inträtt. Vidare har chefen för sockerransoneringen i England, såsom man kan se av Times, låtit tillkännagiva, att man icke hade att vänta sig någon särskild tilldelning för syltningssäsongen, vilken i England spelar en betydligt större roll, som herrarna veta, än vad den till och med gör i vårt land, utan han har rätt allmänheten att av den normala veckoransonen spara så mycket, att man hade ett förråd, när den tiden kommer.

Detta är belysande för frågan om den möjlighet man kan ha att importera socker i tillräckliga kvantiteter. Jag har ansett mig böra lämna denna upplysning, ty här gäller det ju att trygga vårt oundgängliga behov av socker, och jag tror, att man med sådana fakta

Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.

för ögonen icke skall våga lita på, att vårt sockerbehov skall bli tillgodosett, om man icke sörjer för produktionen i vårt eget land.

(Forts.)

Herr M å n s s o n i Hagaström: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av, att det nyss i ett anförande här uttalades ett önskemål om socialisering av sockerindustrin. Jag skulle ej ha begärt ordet, om ej detta tal om socialisering av det och socialisering av det blivit på senare tiden ideligen upprepat i kammarens klubbrum och korridorer och samtalsrum, och var vi annars äro. Jag måste säga, att jag känner mig skyldig att, innan någon som helst debatt om socialisering upptages, säga, att jag till mitt sista andetag obrottsligen skall vara en oförsonlig fiende till varje försök att socialisera sockerindustrin. Vi kunna tänka oss, att vi för t. ex. 150, 160 eller 170 miljoner kronor förvärva denna industri, tillkommen för 40 miljoner kronor. När vi väl fått den, vad kommer då att ske? Jo, då kommer det att sägas i Skåne: »Var och en, som vill ha fem kronor mera för betorna, bör rösta på oss». Staten står fastlåst med 150, 160 eller 170 miljoner kronor. Man kan använda betstrejck eller vad medel man vill för att pressa staten, och vi få varken något socker eller våra pengar igen. Nog få vi socialisera lämpligare objekt än sockerindustrin.

Herr N i l s s o n i Tånga: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av herr Hanssons yttrande. Han frågade, varför staten skall ikläda sig denna garanti. Svaret ligger uti den kungl. propositionen. Gå hem, herr Hansson, i sin kammare och läs denna! Då får herr Hansson svar på frågan, varför staten skall ikläda sig denna garanti. Hur är det verkliga läget nu? Jo, situationen är denna: dels på grund av stegrade kostnader för betodlingen och dels på grund av konkurrens med annan odling har sockerbetodlingen blivit oräntabel, produktionskostnaderna måste täckas och betodlingen göras lika räntabel som annan odling om sockerbehovet skall fyllas. Herr Hansson kan icke ikläda sig garanti för, att vi från utlandet kunna få in så mycket socker, att vi kunna tillnärmelsevis fylla det behov, som föreligger. Sådan är situationen *i verkligheten*.

Jag beklagar för min del att vi under i övrigt fallande konjunkturer nödgas skruva upp priset på en viktig livsförnödenhet. Även från jordbrukaresynpunkt beklagar jag detta, ty, ju högre man kommer upp, desto svårare blir det att komma ned igen, och vi måste en gång få ned priserna. Men vi måste dock taga situationen sådan den är, om man vill trygga tillgången på detta livsmedel. Möjligheterna för import äro icke allt för ljusa då hela världen är en kokande gryta. I den närvarande situationen tror jag vi handla klokt om vi så långt som möjligt även om det medför ökade kostnader, bygga på den inhemska produktionen. Och jag tror, att hade vi nu haft samma situation, som vi hade i föl vid denna tid, så hade mycket av vad som nu sagts icke blivit yttrat.

Jag skall be att få säga några ord om en detalj, som herr Hansson rörde vid. Han nämnde om arbetslönerna vid betodlingen, och

frågade om det fanns någon garanti för att de arbetslöner man räknat med komma att utbetalas. Jag skall hänvisa till vad som inträffade i fjol. Då hade man räknat med ett visst pris för skötseln och uppbyggnaden av betorna. Det räckte ej på långt när, stegringen blev väsentlig, och betodlarna måste betala högst betydligt mera, än man räknat med. I ett föregående anförande gav jag uttryck åt, att detta kommer att inträffa även nu. Priserna komma icke att hålla sig, och man behöver ej befara, att de komma att tryckas ned under de beräknade beloppen, därom är jag livligt övertygad. Om någon garanti från statsmakternas sida härvidlag varit möjlig därom vill jag icke yttra mig. Man får hoppas, att lantarbetarna och de, vilka det gäller, skola genom sina organisationer veta att hävda sina berättigade intressen.

Ang. viss garanti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen.

(Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Petersson**: Herr talman, mina herrar! På grund av det avslagsyrkande, som nu framkommit från herr Albin Hansson i Stockholm, anser jag mig icke kunna underlåta att ställa inför herrarnas ögon, huru allvarlig i själva verket denna fråga är. Och jag kan ej heller underlåta att säga, att det var med rätt stor förvåning, som jag hörde herr Albin Hansson yrka avslag på föreliggande proposition.

Det lät nästan på herr Hanssons anförande, som om han hade den uppfattningen, att motivet för regeringens förslag i detta fall närmast skulle ha varit att tillgodose och tillmötesgå ett intressekrav från betodlarna och sockerbolagen, att det alltså hade sin grund däruti. Mot en sådan föreställning och en sådan uppfattning ber jag att få alldeles bestämt protestera. Motivets till detta regeringens förslag är rätt och slätt det, att man ansett nödvändigt att säkerställa det oundgängliga behovet av socker ännu en tid framåt. Regeringen kan icke och för min egen personliga del vågar jag absolut icke tillstyrka Kungl. Maj:t att sitta med armarna i kors och se på, vad som inträffar. Om den politiken skall föras i detta fall, så är det min bestämda tro, att vi i varje fall icke ha att påräkna någon väsentlig produktion av socker inom landet. Huru vi komma att få det med importen utifrån, därom kan jag ej med visshet yttra mig. Det kan hända, att vi kunna få en avsevärd import, men lika väl, att vi få stå där utan. Och nu har man under de senare årens lopp många gånger med styrka och allvar hävdad, att det är av synnerlig betydelse, att vi utnyttja de resurser vi äga. Det är under sådana förhållanden, som jag skulle beteckna såsom en olycka för landet i närvarande situation, om kammaren här skulle bifalla ett avslagsyrkande. Jag kan ej underlåta att säga detta.

»Vi skola någon gång bryta detta system», sade herr Hansson, »som trängt sig in under kristiden». Ja, visst skola vi bryta med det, och vi inse väl litet var vikten av att bryta därmed så snart som möjligt, att få bort dessa garanterade minimipriser, ett system, varom vi ej äro ensamma, utan som, så vitt jag vet, har inaugurerats så gott som över hela världen, detta system med minimipriser och garantier från statens sida. I England t. ex., detta land, som behärskar stora delar av exportländerna och handelsvägarna, även där har

Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.
(Forts.)

man garanterade minimipriser t. ex. för spannmål, som räcka till år 1922, om jag ej är illa underrättad. Visst skola vi bryta med systemet och avkoppla dessa minimipriser, men jag tror, att det vore synnerligen farligt och olyckligt att *nu* vidtaga en sådan åtgärd beträffande sockerfrågan. Vad potatisfrågan beträffar, tror jag, att förhållandet är ett annat, och jag ämnar icke hemställa om minimipris på potatis. Men ifråga om socker tror jag ej, att det går an att nu koppla av alltsammans.

»Vad blir konsekvensen av detta beslut?» frågade herr Hansson. Konsekvensen kan bli, att staten nödgas genom importförbud eller bestämmande av ensamrätt till importen eller andra åtgärder uppehålla ett sockerpris i landet, som överstiger det pris, vartill man kunde importera socker. Resultatet kan bli detta, eller också att staten låter priset sjunka i nivå med världsmarknadens pris men själv betalar fiolerna d. v. s. träder emellan med penningar för att fullgöra de förbindelser, som staten åtagit sig. Så kan det bli, och det skola vi se i ögonen från början. Men konsekvensen av att ingenting göra kan bli den, att vi stå utan socker för ett halvt eller ett helt år, och jag vill se den man, som vill bära ansvaret inför den svenska folkopinionen, om vi stå utan socker under hela eller en del av nästa konsumtionsår.

»Den fria företagsamheten prisar man», sade herr Hansson, »och den vill man hålla på.» Ja, jag vet ej, åt vilket håll detta yttrande var adresserat. Jag för min del håller nog på den fria företagsamheten och anser den bära bibehållas och att den har synnerligen stort värde. Men här tyckte jag, att detta tal icke var placerat på riktigt rätt ställe. Jag har ingen anledning att stå här som talemän t. ex. för de svenska sockerbolagen. Men det får man ändå i rättvisans namn medge, att den fria företagsamheten ha de varit berövade under hela denna kristid. De ha faktiskt stått under statens kontroll hela tiden, och varje utgiftssiffra har lagts under statens kontrollerande ögon. Och där stå de ännu. Då kan jag ej neka till, att, om de ha gjort det under konjunkturer, vilka, om de fått utnyttja dem, kunde ha givit dem snart sagt vilka möjligheter som helst att beskatta den svenska allmänheten — det har ju varit uteslutet att låta det gå så — så kan jag ej se annat, än att det är en viss logisk rättvisa i, att, om vi nu stå inför en helt annan situation, helt andra konjunkturer, så att det kan bli ett ganska väsentligt prisfall, staten ställer sig som garant mot förluster på den skörd, om vilken det här är fråga. Det gäller endast den, som nu skall plantas och odlas i år och förädlas till hösten. Det är den garantien det gäller, de skola bli skyddade mot förlust på denna skörd och få ersättning för sådana utgifter för förädlingen av skörden, som kunna av Kungl. Maj:t godkännas.

Jag hemställer till kammaren om bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen övertog nu åter ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Hade man nu

Ang. visgaranti åt de svenska sockerfabriksaktiebolagen.
(Forts.)

stått inför den situationen, att världen kommit i normala gängor igen, så skulle man möjligen kunnat vara med om det resonemang, som förts här i dag. Men när det i dag icke är säkrare än för tre eller fyra år sedan, hur det kommer att ställa sig i framtiden, så kan man verkligen spörja, hur ansvariga personer kunna tala så som några här gjort. Vad beträffar herr Fabian Månsson så tror jag icke, att han menar så illa som han säger ibland. Men när herr Hansson stod och yttrade sådana ord, som han här gjorde, så föreföll det mig ganska märkvärdigt. Herr Månsson säger, att därest man icke kan odla betor, så kan man ju odla vete i stället. Men hur resonerar herr Månsson, när det är fråga om att odla vete? Jo, då är han inne på samma vägar beträffande den saken; det kunna vi också köpa och så mycket billigare utifrån. Men ingen vet ju, om vi kunna få tillräckligt utifrån.

De flesta lantbrukare, som här yttrat sig, äro mer eller mindre intresserade i sockerbetsodling. För min del står jag däremot fullständigt fri i sådant avseende, och jag vill därför också säga min mening i denna sak. Huvudsaken är väl, att vi verkligen kunna erhålla någonting. Men om de, som nu talat emot detta, fått sin vilja fram under de gångna åren, så undrar jag, huru det skulle ha varit ställt för det svenska folket. Det är verkligen lättsinnigt att stå och resonera så som man gör här vid många tillfällen. Jag har aldrig från lantmannahåll hört någon protest mot skyddsåtgärder till förmån för andra näringar. Dessa skyddsåtgärder äro i och för sig icke att förorda. Men de ha icke kommit till på en dag eller en vecka eller ett år eller ens på hundra år. Det ena landet har funnit med sin fördel förenligt att sätta upp en skyddsmur mot vissa saker, som östs över det i för stort mått, och då har en annan nation vidtagit liknande åtgärder för att skydda sig. Hela denna sak har vuxit upp internationellt. Kan man lösgöra sig från allt detta och införa allmän frihandel i hela världen, så skulle det vara det allra lyckligaste. Men så länge sådana här skrankor finnas på andra håll, så måste de finnas också i vårt eget land. Huvudsaken är väl att vi få det så ställt, att vi kunna leva jämte andra nationer. Om vi göra vårt land till en avstjälningsplats för andra länders produkter, så är det helt naturligt, att därav skulle följa en oerhörd lågkonjunktur, och det tror jag, att varken herr Albin Hansson eller herr Fabian Månsson vilja vara med om. Lågkonjunktur är nära nog det värsta man kan drabbas av. En högkonjunktur däremot ger möjlighet både åt den ene och den andre. När det varit fråga om att utjämna bördorna, har man icke varit obenägen att anslå rätt så stora belopp till förmån för dem, som haft det sämst ställt för att möjliggöra för dem att erhålla det nödvändiga. Under sådana förhållanden, som dem vi nu leva under, är väl, som sagt, huvudsaken, att det finns någonting till vårt uppehälle. Det är därför, herr talman, som jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Hansson i Stockholm: Jag kunde ju förutse, att mitt rop efter en förnuftigare ekonomisk politik skulle uppkalla de-

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

batt. Jag skall emelertid icke mycket förlänga den. Jag tror icke, att vi med en fortsatt debatt kunna komma till annat resultat än som från början varit beräknat. Men jag måste replikera min partivän herr Nilsson i Tånga, att naturligtvis har jag läst Kungl. Maj:ts proposition, och det var just därför att jag icke där funnit svaret på min oroliga fråga, som jag väntade att finna det här i dag.

Beträffande vad som sedan anfördes av chefen för jordbruksdepartementet må svaras, att jag inte alls velat insinuera, att det för regeringen har varit en ledtråd att bereda bolagen och betodlarna vinst. Jag tror alldeles visst att regeringen och även flertalet av dem, som här tala för en annan ståndpunkt, än den jag förfäktar, och alldeles särskilt då mina partivänner, som ha en annan uppfattning än jag, skämt till sin ståndpunkt därför att de tro, att det är nödvändigt, såsom här sagts, att trygga tillgången på socker. Men det kan ju vara så, att man för olika ståndpunkter har lika ärliga motiv å ömse sidor, men att den ena parten icke kan tillägna sig den andra partens uppfattning. En protest mot vad jag i det stycket uttalade, var sålunda skäligen överflödig.

Nu har man sagt, att om inte staten på dotla vis gör sockertrusten och betodlarna till understödstagare, så få vi intet socker, därför att det icke kan importeras. Det har emelertid icke upplysts, huruvida den saken ens undersökts. Ty herrar Röing och Vennersten få verkligen ursäkta, att jag icke kan såsom bevis på omöjligheten att importera socker till Sverige godtaga deras erfarenheter från kaféerna i London, som för övrigt äro desamma som jag själv gjort. Men det finns naturligtvis en annan utväg än import, och det är en utväg, som det ropas på vid alla andra tillfällen, nämligen att upphöra med regleringen och pröva, om inte jordbrukarna, som nu hela tiden ha skrikit, att de vilja stå för sig själva, kunna klara den här saken utan statstväng. Detta kan medföra höjda sockerpris. Men det nuvarande systemet är ju endast ett sätt att lura folket. Ty här får folket visserligen köpa sitt socker så och så mycket billigare, men det är dock folket självt som till sist får betala sockret dyrare i form av den ökade skatt till staten, som blir en följd av understödssystemet. Folket tror, att det får köpa sockret billigt, ehuru det i själva verket icke får det.

Nu har chefen för jordbruksdepartementet sagt, att vi skola naturligtvis avveckla detta system, men vi skola icke börja ännu. Jag vill dock påpeka, att beträffande sockret har det år från år skett en stegring i detta system. I år är det icke en avveckling från i fjol, utan det är tvärtom en stegring i avseende på de kostnader, som från statens sida skola tillskjutas, och utifrån de allmänna synpunkter, som här anlagts, kan man mycket väl fortsätta denna politik ett annat år, ett tredje år och ett fjärde år och säga, att vi äro tvungna därtill för att trygga sockertillgången. Jag har ansett det nödvändigt att så starkt som möjligt nu opponera mot den politikens fortsättning och därigenom tvinga vederbörande, som syssla med dessa saker, att verkligen mycket allvarligt taga i över-

vägande, om vi icke mycket snart måste bryta med den politiken och komma in på sundare ekonomiska banor.

Herr Lindman: Jag skulle icke ha begärt ordet, om jag icke därtill föranletts av vad den siste ärade talaren yttrade dels nu och dels i sitt föregående anförande.

Jag skulle vilja säga några ord om hur jag ser denna sak. Min syn på saken är ganska olik den han har. Jag har för min del under den kristid som pågått, alltid haft den uppfattningen, att vi snarare haft för liten sockerproduktion än för stor. Det synes mig, att man har följt en alltför restriktiv politik i detta fall. I det avscendet skiljer jag mig sålunda helt och hållet från den föregående talaren. Det synes nämligen och har synts mig, att vi, om vi velat, skulle kunnat ordna sockerproduktionen i landet, så att vi fått tillräckligt med socker och icke behövt hava någon ransonering. Möjlighet härtill finnes. Naturligtvis hade då priset blivit något högre. Men jag är livligt övertygad, att jag talar i konsumentens intresse, då jag säger, att det för honom skulle varit fördelaktigare med ett några ören högre pris under denna tid, om han i stället fått det socker han önskat få utan att behöva underkasta sig någon ransonering. När man talar om detta glömmar man också, att sockret inte bara är ett nyttningsmedel, utan det är ett verkligt födoämne av mycket hög värde.

Vad skulle nu resultatet bli, om kammaren och riksdagen bifölle herr Hanssons yrkande? Man får sätta sig in i detta. Ty det får väl ändå inte betraktas bara, såsom han sade i sitt sista anförande, som ett litet rop efter en förnuftigare ekonomisk politik, d. v. s. som ett demonstrationsyrkande, utan det är väl verkligen herr Hanssons mening med sitt yrkande, att han önskar, att kammaren och riksdagen skola avslå utskottets förslag. Vad blir då resultatet, om vi göra på detta sätt? Kan herr Hansson då svara för, att vi få det socker, som vi behöva? Det är väl i alla fall av ofantlig vikt, att befolkningen i landet får det socker den behöver, även om det skall vara med ransonering — helst utan ransonering. Kan man svara för det, om herr Hanssons yrkande går igenom? Det kan man icke. Och herr Hansson kan själv aldrig taga ansvaret härför, ty han kan säkerligen icke känna tillräckligt, hur det kommer att utveckla sig. Kanske skulle, mina herrar, produktionen komma att gå ned så, att vi bleve utan det behöfliga sockret. Herr Hansson säger, att vi möjligen skulle kunna repliera på importen men att möjligheten därav icke är tillräckligt undersökt. Ja, då är den väl icke tillräckligt undersökt, och för övrigt finns det ingen som kan tillräckligt undersöka, huruvida vi genom import skulle kunna få tillräckligt med socker. Det är nämligen okända faktorer, i vad mån tillåtelse skulle ges till import, t. ex. på grund av handelsavtalet, även om det eljest vore möjligt, samt i vad mån världstillgången blir sådan, att import blir möjlig. Allt detta veta vi icke.

Det är för övrigt ganska lättsinnigt att i detta sammanhang kasta fram, att det skulle vara tämligen likgiltigt, om vi få vårt

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks-
aktiebolagen.*

(Forts.)

*Ang. viss
garanti åt
de svenska
sockerfabriks
aktiebolagen.
(Forts.)*

socker genom import utifrån eller om det produceras inom landet. Man förbiser då, att förhållandena nu äro långt ifrån normala utan alldeles exceptionella, vilket icke står i människomakt att förändra. Även om vi, kanhända till billigare pris, skulle lyckas importera socker, så är det därför icke sagt, att det skulle vara önskvärdt att minska eller nedlägga sockerproduktionen i landet. Den finge väl i alla fall en gång tagas upp igen. Och denna produktion är väl av den nytta och betydelse för vårt land, att man icke bör låtsinnigt säga, att det är ligkiltigt, om den finns eller icke. Jag tror, att vi skulle få anledning att djupt beklaga, om vi till följd av att import kanhända tillfälligtvis möjliggjordes, även till billigare pris, skulle låta förleda oss till att resonera så, att vi gärna kunna lägga ner vår inhemska sockerproduktion.

Vad herr Hansson yttrade om den fria företagsamheten är icke heller tillämpligt i detta fall. Ty den fria företagsamheten kan man icke tala om på detta område. Förhållandena äro nämligen även där onormala. Jag erinrar om att för sockerproduktionen behöves import av två sådana saker som gödningsämnen och stenkol. I vad mån får man dem, och till vad pris får man dem? Kan man tala om att det pris sockerbetsodlarna och fabrikerne få är oskäligt, då man vet, att de viktiga faktorerna, som gödningsämnena äro för odlaren och stenkolen för själva sockerframställningen, spela så stor roll och ha så högt pris, som de nu ha?

Herr talman, jag förmodar, att det icke skall behövas att ytterligare understryka, av vilken oerhörd vikt det är att kammaren icke bifaller herr Hanssons avslagsyrkande. Det är av tvenne skäl nödvändigt, att hans yrkande icke blir bifallet. Det ena är det, som jag förut nämnt, nämligen nödvändigheten av att vi hava tillgång på socker för landets befolkning, och det andra är nödvändigheten av att beslut fattas ganska snart, ty även detta är för dem, som odla betorna, av synnerligen stor vikt.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr vice talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Föredrogos vart för sig:

jordbruksutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lösenavgift för godkännande av rekvisition av socker för industriell tillverkning m. m.; och

bankoutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omförmälda ärendet rörande ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt.

§ 13.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om förläggning av statens lantbruksskolor till lämpliga kronoegendomar; och yttrade därvid

*Angående
förläggning av
statens lant-
bruksskolor.*

Herr Runefors: Herr talman, mina herrar! Trots att utskottet har avstyrkt denna motion angående förläggning av statens lantbruksskolor till kronoegendomar, vill jag dock säga några ord.

Av de nio i södra och mellersta Sverige förlagda lantbruksskolorna äro endast sju för närvarande i verksamhet, och av de fyra lantbruksskolorna i Norrland äro tre i verksamhet. Av dessa i verksamhet varande lantbruksskolor är det många, som under en följd av år ha fört en tynande tillvaro. Hela denna anordning att statens lantbruksskolor skola vara förlagda till enskilda egendomar har också sina stora brister. Man kan ej frångå, att det lätt kan inträffa — och det har också erfarenheten visat — att skolans föreståndare och ägaren till den egendom, där skolan är förlagd, komma i tvist med varandra angående skolans skötsel, med den påföljd att skolan blir uppsagd av gårdens ägare. En annan sak är också den, att egendomen, där skolan är förlagd, kan huru många gånger som helst byta ägare under den tid, som skolan där är förlagd. Detta måste ju helt naturligt verka hämmande på hela undervisningen i skolan.

För mig ställer sig denna sak så, att därest dessa skolor i likhet med alla andra skola kunna utvecklas, så måste här vidtagas åtgärder. Och för mig står det klart, att då staten i varje län äger passande egendomar, så kan intet vara lämpligare än att förlägga statens lantbruksskolor till av staten bestämda lämpliga kronoegendomar.

Jag tror också, att detta skulle verka uppfriskande på kronoegendomarna. Ty i regel måste man väl säga, att trots det låga arrende, som staten får i inkomst från dessa egendomar, skötas de i stort sett mindre väl. Ytterst sällan ser man, att på sådana gårdar några större grundförbättringar göras. Nog är här alltså ett område och ett arbetsfält för lantbruksskolorna. Jag vet också, att framstående och för lantbruksundervisningen mycket intresserade män i vårt land äro eniga därom, att förr eller senare måste man vidtaga några åtgärder härför. Men jag vet också, att denna kamraren icke för närvarande är hågad för att här vidtaga några åtgärder. Jag vet därför också, att frågan faller, och jag skal icke begära någon votering. Men jag är övertygad om, att denna fråga faller framåt, ty som sagt det måste nog förr eller senare vidtagas några åtgärder här.

Herr Nilsson i Tånga: Herr vice talman! På de skäl, som utskottet anfört, skall jag i korthet be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Ang. tillägg
till 33 §
väglagen.

Härefter förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion angående tillägg till 33 § i lagen om väghållningsbesvärets utgörande på landet.

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 83, har herr *Ernst A. Lindblad* hemställt, att riksdagen ville för sin del besluta följande tillägg till § 33 i 1891 års lag om väghållningsbesvärets utgörande på landet:

Där vägstyrelse finner behöfligt, att hämtning av grus till de allmänna vägarnas underhåll från upplåtet grustag skyddas genom särskilda bestämmelser, må framställning härom göras hos Konungens befallningshavande, som föreskriver de närmare villkor, varunder grushämtningen får ske. För förseelser mot sådana lagligen tillkomna bestämmelser må vite från 10 till 100 kronor stadgas, och äger Konungens befallningshavande på anmälan från vägstyrelse eller landsfiskal förbjuda den, som gjort sig skyldig till upprepade förseelser härutinnan, att använda visst grustag och i stället hänvisa honom till annat sådant.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Barthelson* mot utskottets motivering.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Lindvall*: Herr vice talman! Då första kammaren efter en tämligen lång diskussion med 54 röster mot 39 beslutat återremittera detta ärende för att sätta utskottet i tillfälle att framkomma med ett formulerat förslag, så yrkar jag, herr vice talman, att denna kammare också måtte besluta återremittera ärendet.

Herr Nilsson i Tånga: Herr vice talman! Jag känner ju icke närmare till, vad som varit anledningen till att första kammaren har fattat beslut om återremiss. Jag kan för min del icke finna, att det föreligger något som helst skäl för en återremiss. Denna fråga ligger ju på det sättet, att vi ha att den allra närmaste tiden vänta från Kungl. Maj:t ett förslag till ny väglag, och detta förslag är, i vad man hunnit taga del av det, av den beskaffenhet, att det med all sannolikhet kommer att råda bot på de missförhållanden.

som motionären har dragit fram i sin motion. Det är nämligen på det sättet, att enligt det nya väglagförslaget kommer vägunderhållet, i vad det rör en hel massa vägunderhållare, att falla bort. Deras vägunderhåll in natura faller bort, och vägunderhållet kommer att upplåtas på entreprenad. Det blir ju då ett högst litet antal personer, som komma att ha att göra med dessa grustäcker, och då menar jag, har själva förutsättningen för de missförhållanden, som motionären pekade på, bortfallit.

Under sådana förhållanden och då man under den allra närmaste tiden har att vänta, att det nya väglagförslaget kommer under riksdagens prövning, så ber jag för min del att få yrka bifall till utskottsutlåtandet.

Herr Schill: Herr vice talman! Med anledning av den behandling frågan fått i första kammaren och då jag har deltagit i vägstyrelsens arbete med grustag och de frågor, som denna motion inrymmer, så vill jag säga ett par ord.

Jag tager för givet, att beslutet inom utskottet stött sig på att vägkommissionens förslag snart föreligger till behandling och att utskottet haft tanken på det beslut, som därvid skall kunna komma att fattas om att staten skall övertaga väghållningen. Men att döma av den behandling, som vägkommissionsfrågor rönt i landstingen, där man har varit i tillfälle att se, att de i stora delar blivit avstyrkta, synes det ovisst, när statens övertagande av väghållningen kan komma att träda i kraft. Och då det för närvarande är stora svårigheter, i brist på bestämmelser, att hålla grustagen i ordentligt skick, så anser jag, att utskottet gått litet för hastigt från ämnet. Jag tror, att en återremiss icke skadar saken utan kan hava sin nytta, och jag ber att få instämma i återremissyrkandet.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr vice talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till yrkandet om ärendets återförvisande till utskottet för ny behandling; och förklarade herr vice talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutit till utskottet för ny behandling återförvisa ärendet.

Omröstningen utföll med 53 ja mot 42 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Ang. tillägg
till 33 §
väglagen.
(Forts.)

§ 15.

Vidare föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beviljande av statsanslag till anordnande av läkaremottagningar i vissa kommuner å landsbygden.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 16.

Slutligen föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av herr Anderssons i Grimbo motion nr 261 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande av en befattningshavare med uppgift att övervaka kristidsinstitutionerna samt beivra av dem begångna övergrepp och oegentligheter; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 17.

Herr *Nilsson* i Kristianstad avlämnade två motioner, nämligen nr 335, om höjning av den för jordbruksfastighet utgående bevillning; och

nr 336, om höjning av den beräknade inkomst av jordbruksfastighet, i förhållande vartill kommunalutskylder för sådan fastighet utgöras.

Dessa motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjd avlöning åt t. f. verkmästarna vid Åkers krutbruk C. A. Malmsten och J. E. Eriksson;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för krigsarkivarien Severin Bergh att för rätt att åtnjuta åldersstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för vaktmästaren vid artilleristaben Johan Richard P:son Ljung att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående personligt ålderstillägg åt t. f. tjänstemannen i andra lönegraden i marinförvaltningen Reinhold Casper Theodor Näsman;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tär-

kande av kostnader, som stå i samband med den under neutralitetsvaktens ökade förslitningen av flottans fartygsmateriel;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av merkostnader för elektrisk installation i sjökrigsskolan m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ökade medel för tandpolikliniken vid flottans station i Stockholm;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för bestridande av kostnaderna för officerares och underofficerares övertat samt officerares av reserven tjänstgöring vid flottan resp. kustartilleriet samt för marinintendenturkåren i flottans reserv tillhörande marinintendentens tjänstgöring vid flottan;

nr 21, i anledning av väckta motioner om ytterligare anslag för år 1919 till remontering vid armén;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för musikfanjunkarna, musikdirektörerna Ernst Emanuel N:son Willners och Gustaf Emil Hessler att med bibehållande av viss omfattning åtnjuta tillfällig löneförbättring;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel för färdigställandet av torpeder till jagarna Wrangel och Wachtmeister;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till nya anordningar för fyrbelysning och mistsignalering å fryskeppet Grepen;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i villkoren för statsunderstöd åt föreläsningssanstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för två läroverkslärare att ingå på 1918 års avlöningsstat; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts under sjunde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen om tilläggsstat för år 1919 gjorda framställningar angående ansåg till statskontoret;

bevillningsutskottets betänkande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss nedsättning av sockerskatten;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 11, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 12, angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning; och

nr 13, angående verkställd granskning av rikslagsbibliotekets styrelse och förvaltning; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckt motion om dödsstraffets avskaffande; och

nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t

rörande vissa ändringar i lagen angående tillsättning av prästerliga tjänster.

§ 19.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 23, i anledning av väckt motion med förslag till ändrad lydelse av 10 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910; och

från bankoutskottet:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöröromålen beviljades:

herr <i>Jonsson</i> i Hökhult	under 3 dagar fr. o. m. den 27 febr.,
» <i>Svensson</i> i Kompersmåla	» 8 » » » 27 »
» <i>Lithander</i>	» 6 » » » 27 »
» <i>Nilsson</i> i Antnäs	» 3 » » » 1 mars,
» <i>Sandberg</i>	» 3 » » » 27 febr.,
» <i>Hansson</i> i Sölvesborg	» 8 » » » 27 »
» <i>Odqvist</i>	» 4 » » » 28 »
» <i>Hallén</i>	» 3 » » » 1 mars och
» <i>Johansson</i> i Sollefteå	» 8 » » » 27 febr.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,57 e. m.

In fidem
Per Cronvall.